

593331

UNIVERZITA KARLOVA
právnícká fakulta
katedra občanského práva

Téma diplomové práce:

**Hlavní principy odpovědnosti za škodu
v českém a francouzském právu
(Komparativní práce)**

Vedoucí diplomové práce:
Prof. JUDr. Jiří Švestka, DrSc.

Knihovna PF UK

PF16863

Jiří Horáček
V. ročník
Střelecká 461,
500 02 Hradec Králové

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny,
z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

V Hradci Králové dne 17. listopadu 2006

Jiří Horáček

Děkuji prof. JUDr. Jiřímu Švestkovi, DrSc., za odborné vedení a pomoc při vypracovávání této diplomové práce.

Obsah

<i>Obsah</i>	4
<i>Úvod</i>	6
<i>Obecně o právní odpovědnosti</i>	7
Pojem právní odpovědnosti	7
Pojem občanskoprávní odpovědnosti	8
Druhy odpovědnosti	9
<i>Odpovědnost za škodu</i>	10
Pojem a funkce odpovědnosti za škodu	10
Funkce odpovědnosti za škodu	10
<i>Druhy odpovědnosti za škodu</i>	11
Subjektivní a objektivní odpovědnost.....	11
Rozvoj odpovědnosti za riziko ve francouzské úpravě	12
Odpovědnost smluvní a odpovědnost deliktní	13
Smluvní odpovědnost za škodu ve francouzském právu	14
Vzájemný vztah smluvní a deliktní odpovědnosti	15
Teorie skupiny smluv	15
Hlavní rozdíly mezi smluvní a deliktní odpovědností za škodu	16
<i>Deliktní způsobilost</i>	18
Deliktní způsobilost fyzických osob	18
Deliktní způsobilost právnických osob	19
Shrnutí	20
<i>Škoda</i>	21
Určitost škody.....	22
<i>Ztráta příležitosti</i>	23
Škoda jako porušený právní zájem.....	25
Subjekty oprávněné k požadavku náhrady škody.....	27
<i>Fyzické osoby</i>	27
<i>Nepřímo poškozené osoby</i>	28
<i>Právnické osoby</i>	29
Škoda a její druhy.....	30
<i>Hmotná újma (škoda)</i>	30
<i>Hmotná újma, která poškozenému vznikla v důsledku škody na zdraví</i>	32
<i>Odškodnění těžce poškozených jedinců, kteří se nacházejí v komatu</i>	34
<i>Škoda vzniklá nepřímo třetí osobě</i>	36
<i>Nehmotná újma</i>	38
<i>Nehmotná újma, která poškozenému vznikla v důsledku škody na zdraví</i>	39

<i>Bolest</i>	39
<i>Újma na kráse</i>	40
<i>Negativní vliv na sexuální život</i>	40
<i>Zmenšená radost ze života</i>	40
<i>Pohled českého práva</i>	41
<i>Odškodnění těžce poškozených jedinců, kteří se nacházejí v komatu</i>	41
<i>Újma vzniklá nepřímo třetí osobě</i>	42
<i>Způsob určení výše náhrady nemajetkové újmy</i>	43
<i>Shrnutí</i>	44
Závěr	45
Prameny	47

Úvod

Odpovědnost za škodu představuje velice široké téma. Práce, jež by se zabývala podrobným srovnáním obou úprav, by vydala na rozsáhlou monografii. Z tohoto důvodu, jsem se v zaměřil pouze na některé dílčí tematické okruhy odpovědnosti za škodu.

Abych vymezil předmět mého zkoumání, budu se v úvodní fázi mé práce stručně zabývat pojmem občanskoprávní odpovědnosti a jejím vztahem k odpovědnosti za škodu. Dále budu zkoumat funkce, jež má úprava odpovědnosti za škodu plnit, a rovněž se zaměřím na to, jaký význam těmto funkcím přikládá české a francouzské právo.

V následující části práce podrobím zkoumání jednotlivé druhy odpovědnosti za škodu. Code civil upravuje narozdíl od zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku,¹ smluvní a deliktní odpovědnost za škodu samostatně. Vzhledem k tomu, že z těchto dvou úprav je to právě úprava deliktní odpovědnosti, která se více podobá, přinejmenším co se týče formy, naší úpravě v občanském zákoníku, rozhodl jsem se ponechat smluvní odpovědnost stranou a věnovat se výlučně deliktní odpovědnosti. Považoval jsem však za vhodné úpravu smluvní odpovědnosti v rámci této práce velice stručně charakterizovat a poukázat na hlavní rozdíly, jimiž se liší od úpravy odpovědnosti deliktní.

Dále se zaměřím na subjekty odpovědnosti za škodu, a to zejména na srovnání jednotlivých úprav deliktní způsobilosti fyzických a právnických osob. Samotným těžištěm mé práce je srovnání českého a francouzského pojetí škody, která představuje jeden ze základních předpokladů vzniku odpovědnosti za škodu. Mým cílem je zjistit, jaký význam pojmu škoda přikládají obě úpravy, a popsat jednotlivé druhy škody.

¹ Nadále budu používat pouze označení občanský zákoník nebo běžnou zkratku ObčZ.

Obecně o právní odpovědnosti

Pojem právní odpovědnosti

Abychom se mohli věnovat pojmu právní odpovědnosti, respektive pojmu občanskoprávní odpovědnosti, budeme se nejprve krátce zabývat pojmem odpovědnosti obecně. S jistými výhradami lze říci, že lidstvo po celou dobu své existence vychází z přesvědčení, že člověk je odpovědný za své činy. S vývojem rozličných kultur se vyvinulo i mnoho představ o konkrétních podobách odpovědnosti jedince. Tyto představy byly založeny na rozdílných etických, filozofických a náboženských představách o uspořádání světa a postavení člověka ve společnosti. Odpovědnost jedince za jeho chování je přes rozdílná ideová východiska téměř vždy vystavěna na základě poměru jeho jednání k určité povinnosti. Jednání člověka je hodnoceno ve vztahu ke společnosti uznávanému souboru hodnot, tedy ve vztahu k představě „správného“ jednání. Takové jednání se společnost snaží formou odpovědnosti vynutit. Pokud se jedinec nechová konformně se společenskými hodnotami a porušuje tak svoji povinnost chovat se jako spořádaný člen společnosti, společnost jej určitým způsobem trestá – vyvozuje vůči němu odpovědnost za jeho nekonformní chování. Jedinec je nucen nést za své jednání následky. Lze tedy uzavřít, že odpovědnost je následek nesplnění povinnosti stanovené společností, jíž je jedinec členem.

Stejná je situace i v případě odpovědnosti právní. Ta je rovněž úzce spjata s porušením povinnosti, v tomto případě s porušením povinnosti právní. Jiří Čapek vymezuje právní odpovědnost jako povinnost strpět za porušení povinnosti následky stanovené právními normami.² Následky porušení povinnosti, které se v praxi často vzájemně kombinují, pak dělí do tří skupin: 1) původní povinnost trvá, ale možnost vynucení jejího splnění je významně posílena, 2) k původní (primární) povinnosti přistupuje povinnost další (sekundární), 3) vzniknou jiné právní následky sankční povahy (např. neplatnost protiprávního úkonu) a primární povinnost trvá dál (může ovšem i zaniknout). Z uvedeného je patrné, že cílem koncepce právní odpovědnosti je jednak sankcionovat společensky závadné chování a jednak jedince hrozbou sankcí od takového jednání odrazovat. Odpovědnost tak vlastně představuje jeden ze základních mechanismů vynucení právní povinnosti. Lze říci, že bez odpovědnosti by neexistovalo právo, protože v tom případě by

² Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: *Teorie práva*, EUROLEX Bohemia, Praha, 2001, str. 166, stejně in Knappová, M.: *Povinnost a odpovědnost v občanském právu*, EUROLEX Bohemia, Praha, 2003, str. 232

nesplnění povinnosti nemělo žádné důsledky snad kromě možnosti fyzického donucení státní mocí ke splnění primární povinnosti.

Klasickou formu právní odpovědnosti představuje odpovědnost za zaviněné protiprávní jednání (odpovědnost subjektivní). Tato koncepce vychází z představy, že není spravedlivé, aby byl člověk trestán za následek, který úmyslně nebo nedbalostně nezavinil. V současné době se však čím dál tím více uplatňuje i koncepce objektivní odpovědnosti, která pro vznik nepříznivých následků vůči jedinci jeho zavinění nevyžaduje. Důvody pro vznik této koncepce jsou zejména značná složitost společenských vztahů a rovněž kladení většího důrazu na reparační funkci odpovědnosti. Objektivní odpovědnost hraje v současné době v občanském právu, a to jak v českém, tak v francouzském, významnou úlohu.

Pojem občanskoprávní odpovědnosti

Názory na definici pojmu občanskoprávní odpovědnosti nejsou jednotné. V oblasti české právní teorie se touto otázkou, jakož i otázkami souvisejícími, zabývali ve svých monografiích Viktor Knapp, Marta Knappová a Jiří Švestka.³ V současné české právní teorii převažuje pojetí, které ve svých dílech obhajují Marta Knappová a Jiří Švestka, tedy pojetí, jež občanskoprávní odpovědnost vymezuje jako sekundární povinnost (občanskoprávní sankci) vznikající v důsledku porušení primární odpovědnosti.⁴ Pro úplnost mi však přijde vhodné uvést přehled i jiných názorů na tuto problematiku.

Jiří Švestka a další autoři dělí názory na pojem odpovědnosti v zásadě do čtyř skupin:⁵

- a) občanskoprávní odpovědnost je považována za hrozbu sankcí, která vzniká současně s primární povinností a trvá latentně až do porušení této povinnosti, kdy se aktivizuje a působí právní následky (zastáncem této teorie byl Viktor Knapp)

³ Knapp, V.: Některé úvahy o odpovědnosti v občanském právu, Stát a právo I, 1956; Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX Bohemia, Praha, 2003,; Švestka, J.: Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku, Academia, Praha, 1966

⁴ např. Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 1. díl, 3. vydání, ASPI Publishing, Praha, 2002, str. 222; Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX Bohemia, Praha, 2003, str. 205

⁵ Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 1. díl, 3. vydání, ASPI Publishing, Praha, 2002, str. 222, obdobně in Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX Bohemia, Praha, 2003, str. 206

- b) odpovědnost je sekundární povinností, totožnou se sankcí – určitou újmou, která nastupuje za porušení právní povinnosti, protože dříve se neprojeví a nepůsobí žádné právní následky
- c) odpovědnost je totožná s odpovědností za škody, neboť „někdo je odpovědný vždy, je-li povinen nahradit nějakou škodu“
- d) odpovědnost je míra rozšíření povinností odpovědného subjektu v důsledku porušení povinnosti.

Autor diplomové práce se ztotožňuje s pojetím odpovědnosti jako sekundární povinností, jež má povahu sankce. Tato koncepce, jež ztotožňuje občanskoprávní odpovědnost s občanskoprávní sankcí, se opírá o vztah odpovědnosti a povinnosti. Odpovědnost je sice, jak bylo výše uvedeno, rovněž povinností, ovšem jedná se o povinnost, která vzniká až v okamžiku porušení jiné právní povinnosti. Mezi primární povinností a odpovědností je tudíž vztah časové následnosti. Zároveň se musí v případě odpovědnosti, jakožto sekundární povinnosti, jednat vždy o povinnost relativní. K porušení povinnosti, ať již absolutní nebo relativní, totiž dojde vždy pouze ve vztahu k určitému konkrétnímu subjektu a jen mezi ním a subjektem, který porušil svou povinnost, vzniká odpovědnostní vztah. Stejně je tomu v případě porušení absolutního práva.

Druhy odpovědnosti

Právní věda rozeznává několik druhů občanskoprávní odpovědnosti, které dále dělí podle různých hledisek. Jedná se zejména o dělení na odpovědnost za škodu, odpovědnost za prodlení, odpovědnost za vady a odpovědnost za bezdůvodné obohacení. Podle jiného hlediska rozlišuje právní věda, jak bylo již výše uvedeno, odpovědnost subjektivní (za zaviněné porušení povinnosti) a objektivní, tj. odpovědnost za výsledek bez ohledu na zavinění.

Odpovědnost za škodu

V této práci se budu zabývat srovnáním české a francouzské úpravy odpovědnosti za škodu. Vzhledem k tomu, že detailní srovnání francouzské úpravy jak odpovědnosti smluvní, tak deliktní, by významně přesahovalo rozsah této práce, zaměřím se pouze na úpravu deliktní, tedy úpravu čl. 1382 a n. code civil.

Důvodů, které hovoří pro tuto volbu, je několik. Prvním důvodem je skutečnost, že vztah deliktní a smluvní odpovědnosti je ve francouzském právu vztahem *lex generalis* a *lex specialis*, z čehož vyplývá, že úprava deliktní odpovědnosti je základem úpravy občanskoprávní odpovědnosti. Druhým důvodem je pak větší formální podobnost úpravy deliktní s naší úpravou. Z důvodu úplnosti jsem však zařadil i stručný popis francouzské úpravy smluvní odpovědnosti za škodu s důrazem na nalezení hlavních rozdílů mezi úpravami obou typů odpovědnosti.

Co se týče metody srovnání české a francouzské úpravy, kladu důraz na popis francouzské úpravy s poukázáním na odlišnosti od úpravy české, aniž bych českou úpravu blížeji charakterizoval.

Pojem a funkce odpovědnosti za škodu

V české právní vědě je odpovědnost za škodu považována za zvláštní skutkovou podstatu občanskoprávní odpovědnosti.⁶ Ve francouzském právu pojem *responsabilité civile* (tedy občanskoprávní odpovědnost) označuje pouze odpovědnost za škodu (a to odpovědnost smluvní i deliktní) a nikoliv i další druhy odpovědnosti. To ovšem neznamená, že by francouzské právo neznalo odpovědnost za vady, za prodlení nebo za bezdůvodné obohacení.

Funkce odpovědnosti za škodu

Odpovědnost za škodu plní podle české právní vědy v zásadě trojí funkci: jednak prevenční – odrazovat od protispolečenského chování, pak funkci reparační – úplné nahrazení vzniklé majetkové ev. nemajetkové újmy a nakonec funkci represivní – potrestání

⁶ Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX Bohemia, Praha, 2003, str. 248

škůdce.⁷ I úprava obsažená v code civil sleduje stejné cíle.⁸ V důsledku společenského vývoje je ovšem ve Francii stále více akcentována funkce odškodnění, a to v tom smyslu, že každý poškozený má být odškodněn. V souvislosti s tím začal narůstat význam pojištění odpovědnosti za škody, které bylo sice nejprve dobrovolné, avšak následně již bylo vyžadováno zákonem. Vzrůstat začal i význam různých fondů založených zákonem kvůli shromáždění finančních prostředků na odškodňování některých škod.

Ve francouzském právu lze tedy sledovat významné posílení reparační funkce na úkor funkce sankční a prevenční.⁹ Takto silnou snahu o odškodnění veškerých škod v českém právu nenalzáme. Spíše lze říci, že v českém právu má hlavní úlohu funkce prevenční,¹⁰ jelikož máme jako jeden z mála právních řádů v občanském zákoníku zakotvenu povinnost předcházet škodám.

Druhy odpovědnosti za škodu

Subjektivní a objektivní odpovědnost

Právní teorie, jak česká, tak francouzská, rozděluje odpovědnost, a tedy i odpovědnost za škodu na odpovědnost za zaviněné protiprávní jednání (subjektivní) a na odpovědnost bez ohledu na zavinění (objektivní odpovědnost někdy nevyžaduje ani protiprávní jednání). Odpovědnost subjektivní je starším – původním typem odpovědnosti. Je logickým důsledkem svobody jednotlivce. Objektivní odpovědnost je mladší, ve francouzské právní teorii se objevuje až v devatenáctém století. V soudobém právu, a to nejen v právu soukromém, však hraje významnou roli. Její úlohou a důvody zvýšení jejího významu se francouzská odborná literatura rozsáhle zabývá, na rozdíl od literatury české, která její nástup považuje zřejmě za zcela přirozenou věc, jíž nepřísluší zvláštní komentář. Vzhledem k této „mezeře“ v české odborné literatuře považuji za vhodné na tomto místě stručně shrnout vývoj francouzské úpravy objektivní odpovědnosti.

⁷ stejně in Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 1. díl, 3. vydání, ASPI Publishing, Praha, 2002, str. 224.

⁸ Delebecque, P., Pansier, F.J. : Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 5 – Cílem odpovědnosti za škodu je (i) nahradit škodu vzniklou poškozenému (ii) potrestat škůdce (iii) udržet určitou morálku ve společnosti.

⁹ Delebecque, P., Pansier, F.J. : Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 6

¹⁰ Ke stejnému názoru došel při srovnávání české a francouzské úpravy i André Tunc viz Tunc, A.: La responsabilité civile, Economía, Paris, 1990, str. 87

Rozvoj odpovědnosti za riziko ve francouzské úpravě

Francouzská právní úprava obsahuje úpravu objektivní odpovědnosti v člancích 1384 – 1386 code civil, které se týkají odpovědnosti za škodu způsobenou jednáním jiné osoby či věcí pod dohledem odpovědného jedince.

Teorie odpovědnosti za riziko (*theorie du risque*) vznikla ve Francii v 19. století v souvislosti s nárůstem počtu nehod, ke kterým docházelo s rozvojem techniky a průmyslu a u nichž bylo prokázání zavinění původců škody velmi problematické (mnohdy bylo obtížné prokázat i jen samotný původ škody). Jejím základem byla myšlenka, že pokud člověk vykonává činnost, jež mu může přinést zisk (nebo přinejmenším radost), je spravedlivé, aby nesl odpovědnost za škody, které při této činnosti, byť náhodou, způsobí. Tato myšlenka posílení ochrany poškozených byla dále rozvíjena v tom smyslu, že pro vznik odpovědnosti za riziko není třeba porušení právní povinnosti, nýbrž pouze existence kauzálního nexu mezi jednáním a vzniklou škodou.

Teorie odpovědnosti za riziko byla ve Francii přijata nejprve judikaturou. Vůbec první případ, kdy soud přijal koncepci odpovědnosti za riziko, se datuje do roku 1862. Soud v něm interpretoval zákon upravující hornictví z roku 1810 a uložil provozovateli dolu povinnost k náhradě škod, které vznikly provozem dolu na zemském povrchu.¹¹

Již v roce 1896 dospěla judikatura k názoru, že čl. 1384 odst. 1¹² code civil je obecnou a autonomní normou odpovědnosti za riziko, která se vztahuje na všechny věci, které byly ovládány člověkem v okamžiku vzniku škody. Ke vzniku odpovědnosti za škodu způsobenou věcmi, podléhajícími dohledu, není od té doby vyžadováno zavinění.¹³

Prvním zákonem, v němž se francouzský zákonodárce otevřeně přihlásil k teorii odpovědnosti za riziko, byl zákon o pracovních úrazech z roku 1898. Podle něj zaměstnavatel odpovídal za všechny škody (*dommages*), které jeho zaměstnanci utrpěli v zaměstnání. Odškodnění bylo koncipováno ještě pouze jako jednorázová paušální úhrada, nikoliv jako úplná náhrada škody. Po tomto zákonu následovala řada dalších, zejména v oblasti sousedských vztahů, dopravy, využití atomové energie¹⁴ apod. Dalším významným

¹¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 15

¹² Jsme odpovědní nejen za škodu, kterou způsobíme svým jednáním, nýbrž i za škodu způsobenou jednáním osob, za které odpovídáme, a věcí, které máme pod dohledem.

¹³ Delebecque, P., Pansier, F.J.: Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 6; stejně in Viney, G.: Les obligations - la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 24

¹⁴ V oblasti využití atomové energie vznikla rovněž řada mezinárodních smluv týkajících se odpovědnosti za škodu.

zákonem, který je založen na objektivní odpovědnosti, je zákon o nehodách v silničním provozu, který byl ovšem přijat až v roce 1985.

Skutečný rozmach zaznamenala objektivní odpovědnost až s rozvojem pojištění, tedy od počátku 20. století. S rozvojem pojištěním odpovědnosti za škodu se začaly objevovat nové pohledy na odpovědnost.

Jedná se jednak o ústup významu zavinění jako podmínky vzniku odpovědnosti a jednak o přičítání odpovědnosti za škodu právníkům osobám, které v době vzniku Code civil nebylo možné.¹⁵ Dalším konceptem, který rozmach pojištění v oblasti odpovědnosti za škodu přinesl, je odškodňování určitých typů škod (zejména škody na zdraví) pomocí garančních fondů, což se týká zejména následků automobilových nehod, kde, pokud odpovědná osoba není známa nebo nemůže vzniklou škodu uhradit, je tato škoda hrazena z garančního fondu.

Výše zmíněný vývoj vedl k prosazení koncepce odškodnění všech poškozených (toto odškodnění však často nepokrývá celou škodu) na úkor pojetí, jež sice umožňuje dosáhnout úplného odškodnění vzniklé újmy, za to však není možné se náhrady škody domoci ve všech případech.¹⁶ S rostoucí legislativou související s odpovědností za škodu (povinné pojištění, garanční fondy apod.) začala obecná úprava odpovědnosti za škodu, obsažená v čl. 1382 code civil, plnit kromě funkce sankční a reparační také novou funkci, a to funkci doplňkovou - ve vztahu ke zvláštním normám, které se v praxi ukážou nedostatečné.

Z výše uvedeného je zřejmé, že přestože francouzská úprava odpovědnosti sleduje v zásadě stále stejné cíle (tedy předcházení vzniku škod, sankcionování škodlivého chování a reparaci vzniklé škody), změnil se přístup právní teorie i praxe nejen k pojmu odpovědnosti, ale i k významu jednotlivých cílů, jichž má být odpovědností za škodu dosaženo.

Odpovědnost smluvní a odpovědnost deliktní

Při dělení občanskoprávní odpovědnosti na smluvní a deliktní je rozlišovacím prvkem povaha porušené povinnosti. Odpovědnost smluvní předpokládá porušení povinnosti zakotvené v platně uzavřené smlouvě, kdežto odpovědnost deliktní je založena porušením povinnosti mimosmluvní. Z toho důvodu by zřejmě bylo vhodnější používat pojmy

¹⁵ Výsledkem tohoto procesu bylo i uzákonění trestní odpovědnosti právníků francouzským trestním zákoníkem z roku 1992, Delebecque, P., Pansier, F.J. : cit. dílo pozn. 11, str. 8.

¹⁶ Delebecque, P., Pansier, F.J. : Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 10

závazková a mimozávazková odpovědnost. V české právní teorii není v současné době tomuto dělení u odpovědnosti za škodu věnována zvláštní pozornost. Tato skutečnost zřejmě pramení ze skutečnosti, že v českém právu je upravena smluvní i deliktní odpovědnost za škodu jednotně v ustanoveních § 420 an. občanského zákoníku. Oproti tomu ve Francii jsou úpravy smluvní a deliktní odpovědnosti za škodu rozděleny. Odpovědnost za škodu tedy podléhá dvěma odlišným režimům. V rámci této práce se chceme z důvodů výše uvedených zabývat francouzskou úpravou deliktní odpovědnosti. Přesto však chceme věnovat pozornost alespoň základní charakteristice francouzské úpravy smluvní odpovědnosti a zmínit nejpodstatnější rozdíly oproti francouzské úpravě odpovědnosti deliktní.

Smluvní odpovědnost za škodu ve francouzském právu

Smluvní odpovědnost za škodu je upravena v čl. 1146 an. Code civil. Je stejně jako odpovědnost deliktní založena primárně na principu zavinění. Podmínkou aplikace režimu smluvní odpovědnosti je zejména existence platné smlouvy mezi oprávněným a povinným subjektem.

Pokud je dlužník v prodlení s plněním své smluvní povinnosti, je povinen nahradit věřiteli škodu, jež mu nesplněním povinnosti vznikla, i s úroky (*dommages et intérêts*). Podle čl. 1147 code civil bude dlužník odsouzen k náhradě škody i s úroky, buď pokud neplní své povinnosti vůbec (neplní řádně), nebo pokud je neplní včas, ledaže by prokázal, že porušení jeho povinností bylo způsobenou příčinou, již mu nelze přičítat, pokud ovšem z jeho strany nedošlo k žádné nepoctivosti.¹⁷ Dlužník rovněž nemusí nahrazovat škodu, pokud mu bylo v plnění povinnosti zabráněno vyšší mocí nebo náhodou. Náhradu škody, kterou je dlužník povinen zaplatit, tvoří zejména skutečně vzniklá škoda a ušlý zisk. Hradí se pouze předvídatelná škoda.¹⁸ Rozsah náhrady škody lze předem limitovat ujednáním smluvních stran. Předem sjednaný rozsah náhrady škody může soud snížit či zvýšit, pokud vzniklá škoda zjevně neodpovídá sjednané náhradě. Náhradu škody u závazků, které jsou omezeny pouze na zaplacení určité sumy, zásadně představují pouze, kromě výjimečných zákonem vymezených případů, úroky v zákonem určené výši.¹⁹ Tyto úroky jsou věřiteli přiznány ode

¹⁷ Art. 1147 - Le débiteur est condamné, s'il y a lieu, au paiement de dommages et intérêts, soit à raison de l'inexécution de l'obligation, soit à raison du retard dans l'exécution, toutes les fois qu'il ne justifie pas que l'inexécution provient d'une cause étrangère qui ne peut lui être imputée, encore qu'il n'y ait aucune mauvaise foi de sa part.

¹⁸ K pojmu předvídatelná škoda viz níže oddíl o rozdílech mezi úpravou smluvní a deliktní odpovědnosti.

¹⁹ Art. 1153-1 Code civil

dne, kdy věřitel vyzval dlužníka k zaplacení, aniž by musel prokazovat jakoukoliv škodu, a jsou tedy obdobou úroků z prodlení v české úpravě.

Vzájemný vztah smluvní a deliktní odpovědnosti

Hranice mezi deliktní a smluvní odpovědností není ostrá (to platí zejména v oblasti před-smluvní odpovědnosti) a často ji proto dotváří judikatura. Vztah smluvní a deliktní odpovědnosti není rovnocenný a je řešen ve prospěch odpovědnosti smluvní. Lze říci, že mezi smluvním a deliktním režimem existuje vztah zvláštní a obecné úpravy²⁰ - pokud jsou splněny podmínky pro aplikaci smluvní odpovědnosti, nelze se domáhat náhrady škody podle režimu odpovědnosti deliktní.

Tato hranice je však prolomena, pokud lze odpovědnému subjektu přičíst *faute dolosive*. Za *faute dolosive* je považován případ, kdy odpovědný subjekt způsobí škodu úmyslně. Francouzská judikatura shledává *faute dolosive* v úmyslném odmítnutí plnění smlouvy. Následkem *faute dolosive* je „zánik“ smlouvy a na náhradu škody se vztahuje režim deliktní odpovědnosti.²¹ Dalším takovým hraničním případem je právo třetí osoby, která je smlouvou dotčena, ale není její stranou, domáhat se náhrady škody pouze v režimu smluvní odpovědnosti. V tomto režimu se poškozený podle právní teorie a judikatury může, resp. musí, domáhat náhrady v případě, kdy zde existuje určitý řetěz resp. skupina smluv, v jiných případech podléhá náhrada škody režimu odpovědnosti deliktní.

Teorie skupiny smluv

Jedná se o případy, kdy je jedna věc předmětem více po sobě následujících smluv. Takový řetěz smluv může být jednak homogenní (např. po sobě následující kupní smlouvy) a jednak heterogenní (kupní smlouva je následována např. smlouvou o půjčce).²² Rozsudkem ze dne 7. února 1986 došel francouzský Kasační dvůr k závěru, že v případě řetězu kupních smluv má druhý kupující nárok na náhradu škody přímo po výrobcí (případně prvním prodejci) v režimu smluvní odpovědnosti. Tento závěr odůvodnil tím, že při prodeji věci došlo i k převodu práva na náhradu škody, a to přesně v té podobě, v jaké je měl první

²⁰ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 106

²¹ Delebecque, P., Pansier, F.J. : Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 19

²² le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 87

kupující.²³ Podle tohoto rozsudku se tedy na druhého kupujícího vztahuje případná klauzule vylučující odpovědnost za škodu prvního prodávajícího, kterou první prodávající vtělil do kupní smlouvy uzavřené s prvním kupujícím. Kasační dvůr se od této teorie odklonil rozsudkem ze dne 12. července 1991, v němž prohlásil, že relativní povaha smluv jasně implikuje, že pokud dva subjekty nejsou navzájem vázány smlouvou, nepřichází v úvahu smluvní režim odpovědnosti za škodu. V současné době však Kasační dvůr teorii rozlišuje řetězy smluv na řetězy translativní, které podléhají režimu smluvní odpovědnosti, a na řetězy, které podléhají režimu odpovědnosti deliktní.²⁴

Hlavní rozdíly mezi smluvní a deliktní odpovědností za škodu

Základních odlišností, které lze mezi smluvní a deliktní odpovědností vysledovat, je několik. Jedná se zejména o míru náhrady škody. Zatímco u deliktní odpovědnosti se nahrazuje veškerá vzniklá škoda, u smluvní odpovědnosti se nahrazuje pouze předvídatelná škoda. Skutečnost, že v režimu smluvní odpovědnosti je hrazena pouze škoda předvídatelná, představuje zřejmé omezení rozsahu náhrady.²⁵ Toto omezení rozsahu náhrady vzniklé škody je logické. Smlouva totiž upravuje rozsah povinností smluvních stran a důsledky neplnění povinností jsou proto pro strany relativně snadno předvídatelné. Případnou nepředvídatelnost škody musí prokazovat povinný subjekt. Předvídatelnost škody se hodnotí k okamžiku vzniku smlouvy. Škoda musí být předvídatelná průměrným člověkem, který by byl ve stejné situaci jako povinný,²⁶ jedná se tedy o „normálně“ předvídatelnou škodu.

Režim smluvní odpovědnosti za škodu dále vyžaduje, aby oprávněný subjekt vyzval povinného (francouzské právo používá termín - *mise en demeure*) ke splnění jeho povinnosti. Do roku 1991 musela tato výzva splňovat (kromě oblasti obchodních vztahů) přísné formální požadavky – muselo se jednat o tzv. *sommation*, tedy o akt, který koná soudní vykonavatel, nebo o jakýkoliv obdobný formální akt. Zákonodárce však nakonec došel k jistě správnému závěru, že kladení přílišných požadavků na formu výzvy je zbytečné a nyní tedy stačí jakákoliv výzva, z níž je zřejmé, že „věřiteli došla trpělivost“.²⁷

²³ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 88

²⁴ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 90

²⁵ Ze stejné koncepce rozsahu náhrady škody vychází i český obchodní zákoník. Tato shoda není náhodná, jelikož odpovědnost za škodu podle obchodního zákoníku má charakter pouze smluvní odpovědnosti.

²⁶ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 111

²⁷ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 74

Co se týče nahrazování škody, v současné době je často nemožné předvídat přesnou výši škody. Předvídatelnost se tedy musí vztahovat pouze na důsledky, zatímco výši odškodnění stanoví svým rozhodnutím soudce podle stavu věci ke dni rozhodnutí.²⁸

Další rozdíl mezi deliktní a smluvní odpovědností tkví v odlišné místní příslušnosti soudů. Zatímco u smluvní odpovědnosti je místně příslušný soud, v jehož obvodu má žalovaný trvalé bydliště, nebo soud, v jehož obvodu byl kontrakt uzavřen, u deliktní odpovědnosti je dána místní příslušnost soudu, v jehož obvodu má žalovaný trvalé bydliště nebo v jehož obvodu vznikla škoda.

Jiný rozdíl shledáváme v délce promlčecí doby. Ustanovení čl. 2270-1 code civil upravuje promlčecí dobu u deliktní odpovědnosti jako desetiletou, jejíž běh započne v okamžiku, kdy se škoda projevila nebo zhoršila. U smluvní odpovědnosti je délka promlčecí doby různá - od jednoho roku (v oblasti přepravy) přes desetiletou lhůtu v oblasti obchodních vztahu až po třicet let.

Smluvní odpovědnost lze narozdíl od odpovědnosti deliktní ujednáním mezi stranami platně omezit nebo vyloučit.²⁹

Rozdíl mezi smluvní a deliktní odpovědností lze vysledovat i v oblasti mezinárodního práva soukromého. U smluvní odpovědnosti se použije právo, jež si strany zvolily, a u deliktní odpovědnosti je rozhodným právem *lex loci delicti*, tedy právo místa, kde došlo k deliktu.

Co se týče úroků z prodlení, ty se počítají u smluvní odpovědnosti od okamžiku, kdy oprávněný subjekt vyzval povinného k plnění, u deliktní odpovědnosti teprve od právní moci odsuzujícího rozsudku.

Podle čl. 489-2 code civil může založit svou deliktní odpovědnost za škodu i osoba, která je postižená duševní poruchou. Co se týče režimu smluvní odpovědnosti, francouzská judikatura vychází z názoru, že duševní porucha vylučuje způsobilost k právním úkonům, a z toho důvodu nemůže u jedince stíženého takovou chorobou odpovědnost za škodu ze smlouvy vůbec vzniknout, protože tato osoba nemůže žádnou smlouvu platně uzavřít. Nicméně i jedinec stížený duševní poruchou, jež vylučuje jeho způsobilost k právním úkonům, může založit svou smluvní odpovědnost, a to v případě, že v době uzavření

²⁸ Takové řešení přijal rozsudkem ze dne 16. února 1954 Kasační soud.

²⁹ Delebecque, P., Pansier, F.J. : *Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit*, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 17

smlouvy nebyl touto poruchou postižen, a o způsobilost k právním úkonům přišel až v průběhu realizace smlouvy.³⁰

Deliktní způsobilost

Deliktní způsobilost fyzických osob

Deliktní způsobilostí rozumíme způsobilost založit svými zaviněnými protiprávními úkony vlastní odpovědnost.³¹ Podmínkou deliktní způsobilosti fyzické osoby je její způsobilost rozeznat protiprávnost svého chování a svobodně rozhodnout o způsobu svého jednání. V této souvislosti se hovoří o způsobilosti rozumové (rozeznávací) a o způsobilosti volní (ovládací) – subjekt musí disponovat oběma způsobilostmi, aby měl deliktní způsobilost.

Podle českého práva je deliktní způsobilost nabývána postupně,³² přičemž v plném rozsahu vzniká zletilostí. Ve Francii je tomu poněkud jinak. Francouzské právo sice stejně jako naše právo zná pojem zletilosti, avšak zletilosti lze podle čl. 388 code civil, narozdíl od našeho občanského zákoníku, nabýt pouze dosažením věku osmnácti let. Nabytí zletilosti sňatkem ve Francii nepřichází v úvahu.

V roce 1968 byl ve Francii přijat zákon, jenž vložil do code civil čl. 489-2, který zní: „Každý kdo jinému způsobí škodu, je povinen ji nahradit, i když v době jejího vzniku byl pod vlivem duševní poruchy.“ Francouzské právo tedy stejně jako naše právo připouští, že fyzické osoby stížené duševní poruchou mohou být subjekty odpovědnosti za škodu. Významný rozdíl však tkví v tom, že ve Francii není pro přiznání deliktní způsobilosti vyžadováno, aby osoba stížená duševní chorobou byla schopna ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Ve Francii tedy za způsobenou škodu odpovídá každá fyzická osoba, která je stížena duševní poruchou, bez ohledu na skutečnost, že nemá dostatečnou ovládací (nebo) rozlišovací způsobilost.

Rozdíly však můžeme najít i jinde. Zatímco české právo u nezletilých posuzuje dostatek rozumové a volní vyspělosti u každého jedince individuálně ad hoc, ve Francii je

³⁰ Delebecque, P., Pansier, F.J. : Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 17

³¹ Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 1. díl, 3. vydání, ASPI Publishing, Praha, 2002, str. 167

³² Záležejí na konkrétní míře schopnosti nezletilého rozpoznat následky svého chování a na schopnosti ovládat je.

tomu jinak. Francouzské trestní právo zná pojem dítě (*infans*),³³ který používá i civilní judikatura. Nezletilý, jenž dosáhl věku sedmi let, je považován francouzskou judikaturou za jedince disponujícího dostatečnou rozumovou a volní psychickou způsobilostí a je mu přiznána plná deliktní způsobilost.

Otázka deliktní způsobilosti nezletilého ostatně prošla ve francouzské judikatuře za posledních čtyřicet let zajímavým vývojem. Starší judikatura nepřičítala nezletilému deliktní způsobilost, pokud důvodem nedostatku jeho rozumové a volní způsobilosti byl jeho věk (pokud byl dítětem ve smyslu termínu *infans*). Oproti tomu, pokud důvodem nedostatku rozumové a volní vyspělosti tkvěl v duševní poruše, judikatura nezletilému deliktní způsobilost na základě čl. 489-2 code civil přiznávala. V současné době judikatura řeší deliktní způsobilost nezletilého nepříliš jasným způsobem – některé rozsudky přiznávají deliktní způsobilost i dítěti (bez ohledu na skutečnost, že nedisponuje potřebnou rozumovou a volní způsobilostí) a některé zastávají názor, že rozumová a volní způsobilost je pro deliktní způsobilost nutná.³⁴

Nezletilý nicméně může být vždy odpovědný podle čl. 1384 odst. 1 code civil, jenž upravuje odpovědnost za škodu způsobenou osobami nebo věcmi podléhajícími dohledu, protože dohled nad věcí může mít i nezletilý.

Co se týče zletilých osob, podle francouzské úpravy má každá zletilá fyzická osoba deliktní způsobilost, a to bez ohledu na její duševní stav. I zde je tedy patrný rozdíl oproti úpravě české, podle níž rozumová a volní inkapacita jedince vylučuje vznik jeho odpovědnosti za škodu.

Deliktní způsobilost právnických osob

V českém, jakož i ve francouzském právu, je deliktní způsobilost přičítána právnickým osobám od okamžiku jejich vzniku.³⁵ Pokud považujeme deliktní způsobilost za schopnost vlastními zaviněnými protiprávními úkony založit vlastní odpovědnost, je nutné se ptát, zda je právnická osoba schopna zavinění, tedy zda disponuje rozumovou a volní způsobilostí.

³³ Dítětem je jedinec, který nedosahuje potřebné rozumové vyspělosti, čímž se rozumí věk sedmi až osmi let. Dítě nemůže podle francouzské judikatury spáchat trestný čin – zdroj internetová encyklopedie www.jurispedia.org.

³⁴ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 176

³⁵ např. le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 182

Zavinění právnické osoby představuje i v současné době složitý problém. Zavinění chápeme jako psychický vztah škůdce k vlastnímu protiprávnímu úkonu, ke škodě, jež jeho jednáním vznikla, a konečně k příčinné souvislosti mezi protiprávním úkonem a vzniklou škodou.³⁶ Z povahy právnické osoby vyplývá, že ona sama není schopna jakýchkoliv duševních pochodů. Zavinění tudíž lze reálně zkoumat pouze u fyzických osob, jejichž prostřednictvím právnická osoba činí své právní úkony. Platná česká právní úprava řeší tento problém následujícím způsobem. Pokud jedná, resp. uskutečňuje činnost právnické osoby, jejím jménem její statutární orgán a při uskutečňování této činnosti způsobí někomu jinému zaviněným protiprávním úkonem škodu, považuje se tato škoda za škodu způsobenou zaviněným protiprávním úkonem přímo samotné právnické osoby (§ 420 odst. 1 ObčZ).³⁷

Pokud právnická osoba použije k jednání, resp. k uskutečňování své činnosti, svým jménem zástupce, konkrétně svého zaměstnance, či svého člena, popř. i další osoby, pak odpovídá za škodu způsobenou zaviněným protiprávním úkonem tohoto zástupce pouze v případě, že škoda byla způsobena zástupcem, a zároveň, že k této škodě došlo při činnosti právnické osoby (§ 420 odst. 2 ObčZ).³⁸ Tento případ je považován za odpovědnost právnické osoby za škodu způsobenou osobou od právnické osoby odlišnou, zatímco v předešlém případě se jedná o odpovědnost právnické osoby za škodu způsobenou přímo jí samotnou.

Podle francouzské úpravy je odpovědnost právnické osoby založena pouze jednáním orgánů právnické osoby, jež jsou podle zákona oprávněny k rozhodování a k jednání jejím jménem, a jednáním zástupce, který jedná jménem a na účet právnické osoby. Pokud orgán právnické osoby překročí rozsah svého oprávnění, vzniká právnické osobě povinnost nahradit škodu, jakoby za ní jednal její zástupce.³⁹

Shrnutí

Lze tedy konstatovat, že zatímco v úpravě delikttní způsobilosti fyzických osob existují v obou úpravách některé významné odchylky, v otázce delikttní způsobilosti právnických osob se oba právní řády v zásadě shodují.

³⁶ Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI Publishing, Praha, 2006, str. 465

³⁷ Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI Publishing, Praha, 2006, str. 466

³⁸ Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI Publishing, Praha, 2006, str. 466

³⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 182,

Domnívám se, že v otázce deliktní způsobilosti nezletilých je správnější přístup českého občanského práva, které ponechává tuto otázku k rozhodnutí soudu s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu. Přístup francouzské judikatury se mi zdá paušalizující a poměrně extenzivní. Navíc se domnívám, že odporuje koncepci, která staví odpovědnost za škodu na zavinění, jelikož umožňuje, aby za své činy byli odpovědni i jedinci, kteří nejsou schopni posoudit následky svého jednání a ovládnout je, a u kterých proto zavinění u nich nepřichází v úvahu. Přičítání odpovědnosti i takovým osobám je zřejmě projevem snahy nahradit každou vzniklou škodu, která se, jak bylo již výše uvedeno, projevuje ve francouzském právu poměrně výrazně.

Škoda

Pokud máme srovnat české a francouzské pojetí škody, je nutno si nejprve položit otázku, co konkrétně který právní řád (či právní teorie) pojmem škoda rozumí. Česká právní teorie již tradičně používá pojem škoda pro majetkovou újmu, kterou lze objektivně vyjádřit v penězích.⁴⁰ Nelze však říci, že by se česká úprava odpovědnosti za škodu týkala pouze náhrady materiální újmy. V jejím rámci jsou reparovány i některé formy nemajetkové újmy, a to konkrétně škoda usmrcením a škoda na zdraví, při níž je odškodňována bolest poškozeného a ztížení jeho společenského uplatnění.

Francouzská pozitivní úprava, stejně jako úprava česká, definici pojmu škoda neobsahuje. Za škodu (*dommage*) je francouzskou právní teorií považována jak újma materiální, tak imateriální. Jak dále ukážeme, v režimu odpovědnosti za škodu je odškodňováno více forem nemajetkové újmy než v českém právu. Nicméně platí, stejně jako v českém právu, že ne každá vzniklá škoda může být nahrazena. Z toho důvodu se budu nejprve zabývat podmínkami, za nichž je škoda způsobilá k náhradě.

Francouzská judikatura klade v zásadě tři podmínky, které musí být splněny, aby škoda mohla být nahrazena: škoda musí být přímá, aktuální a určitá.⁴¹ Přímost škody úzce souvisí s kauzalitou, a proto ji ponecháme stranou. Vzhledem k tomu, že jak francouzská judikatura, tak doktrína uznává přípustnost odškodnění škody, která vznikne teprve v budoucnosti jako důsledek jednání škůdce, lze říci, že i otázka aktuálnosti škody již nemá

⁴⁰ Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI Publishing, Praha, 2006, str. 437

⁴¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 184

v současné době takový význam.⁴² Nejvýznamnější podmínkou, kterou vzniklá škoda musí splňovat, aby dala vzniknout odpovědnosti za škodu, je proto její určitost – jistota (*certitude*).

Určitost škody

Požadavek na určitost škody spočívá v tom, že poškozený musí u soudu vznik škody a její výši s jistotou (určitostí) prokázat. Záleží na volné úvaze soudu, jakou škodu bude považovat za prokázanou (za dostatečně určitou).⁴³ V souvislosti s určitostí škody musíme zmínit dělení škody na aktuální a budoucí.

Aktuální škodou rozumíme škodu, která již reálně existuje v době, kdy soud rozhoduje o jejím odškodnění. Oproti tomu pod pojmem budoucí škoda rozumí francouzská teorie újmu, která teprve vznikne. Pro přiznání náhrady budoucí škody je otázka určitosti zcela zásadní, jelikož budoucí škodu je možné nahradit pouze v případě, že vznikne jako jistý a přímý následek současného stavu věcí, a zároveň, pokud je možno její výši určit v okamžiku, kdy soud rozhoduje o její náhradě.⁴⁴ Pokud není možné přesně určit výši v okamžiku, kdy soud o její náhradě rozhoduje, je přípustné, aby soudce stanovil částku k náhradě pouze prozatímně a odložil své rozhodnutí o definitivní výši odškodnění na pozdější dobu.⁴⁵ V praxi se při nahrazování budoucí škody jedná především o případy škody vzniklé na zdraví, v jejímž důsledku nemůže poškozený vykonávat své dosavadní zaměstnání a přijde tak o část svých příjmů. To není vzhledem k české úpravě, která rovněž zná náhradu ušlého zisku ve formě sníženého výdělku, nikterak překvapivý závěr, nicméně způsob, jakým francouzské soudy tento princip uplatňují při rozhodování o náhradě budoucí škody, je pro českého právníka velmi neobvyklý.⁴⁶

⁴² le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 184

⁴³ Kasační soud disponuje v otázkách určitosti či stupně určitosti významnou kontrolní pravomocí.

⁴⁴ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 185

⁴⁵ Viney, G.: *Les obligations - la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 341

⁴⁶ České soudy opakovaně judikovaly, že pokud škoda spočívá v povinnosti zaplatit peněžitou částku, lze přiznat právo na náhradu škody pouze tehdy, byla-li tato peněžitá částka již zaplacená a dluh vyrovnán. Vzhledem k tomu, že uvedený případ je zřejmou ukázkou škody budoucí, která splňuje kritérium určitosti, je téměř jisté, že by francouzské soudy přiznaly náhradu škody, i v případě, že by poškozený danou peněžitou částku v době vynesení rozsudku nezaplátil.

Ztráta příležitosti

Francouzské právo považuje za budoucí škodu i tzv. *perte d'une chance* - ztrátu příležitosti, tedy škodu budoucí, která navíc není zcela jistá, protože ne všechny příležitosti jsou proměněny. Jedná se tedy o škodu, jejíž náhrada není podle českého práva možná. Ztrátou příležitosti rozumíme například situaci, kdy se poškozený stal následkem nehody invalidní a nemůže se proto zúčastnit soutěže nebo zkoušky, na níž záleží jeho kariérní postup. V daném případě se neodškodňuje bolest nebo ztížení společenského uplatnění, jako by tomu bylo v českém právu, nýbrž předmětem náhrady škody je právě ona příležitost postoupit na kariérním žebříčku v případě úspěšného složení zkoušky.

Otázka odpovědnosti za ztrátu příležitosti je nesmírně složitá, jelikož ztráta příležitosti musí splňovat všechny potřebné výše uvedené znaky škody, aby mohla být odškodněna. Francouzská judikatura se shodla na několika podmínkách, které musí být splněny, aby mohla být ztráta příležitosti kompenzována. Ztracená příležitost musí pro poškozeného představovat příznivou událost, u níž je dostatečně pravděpodobné, že by nastala, pokud by nedošlo k její ztrátě. Zda je míra pravděpodobnosti dostatečně vysoká, aby ospravedlňovala vznik odpovědnosti za škodu, hodnotí podle své volné úvahy soudce.⁴⁷

I v případě ztráty příležitosti rozlišuje francouzská právní teorie mezi škodou aktuální a budoucí. Pro dokreslení celé problematiky považuji za vhodné uvést několik konkrétních příkladů. Jako klasický případ aktuální škody je ve francouzské doktríně u ztráty příležitosti uváděn případ dostihového koně, který se vinou dopravce nemohl zúčastnit dostihu, v němž mohl vyhrát.⁴⁸ Jiným případem aktuální ztráty příležitosti se rozumí situace, kdy advokát podá vadné odvolání a jeho klient z toho důvodu ztratí šanci vyhrát svůj spor.⁴⁹

Poněkud odlišný je případ škody budoucí. V zásadě lze říci, že soudy rozhodují o odškodnění tohoto typu ztráty příležitosti ve třech případech. Jedná se o příležitost dosáhnout lepšího postavení, dále o příležitost k uzdravení nebo k přežití a nakonec o příležitost dostávat výživné. Je zřejmé, že odškodnění ztráty takových příležitostí v českém právu není možné.⁵⁰

⁴⁷ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 186

⁴⁸ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 186

⁴⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 187

⁵⁰ České právo řeší pouze případy, kdy poškozený přišel o výživné, jež mu bylo aktuálně poskytováno. Odškodnění ušlého výživného, kterého by se poškozenému dostalo teprve v budoucnu, což je popisovaný případ, není podle platné úpravy myslitelné.

Předtím než se budu zabývat konkrétními případy náhrady ztráty příležitosti, chtěl bych se alespoň velice stručně zaměřit na to, v jakém rozsahu je ztráta příležitosti hrazena. Z podstaty věci je jasné, že cílem tohoto institutu není náhradou dosáhnout stavu, který by nastal, pokud by příležitost byla proměněna, nýbrž se jedná pouze o náhradu příležitosti.⁵¹ To je determinováno skutečností, že tento institut pracuje s náhodou, či lépe řečeno s pravděpodobností, že by kýžená situace nastala. Z toho důvodu soudy přiznávají náhradu pouze poměrné části uvažované škody. Určení výše odškodnění v konkrétním případě je ponecháno na volné úvaze soudu.

Existují v zásadě dva typy ztráty příležitosti získání lepšího postavení. Jedná se o případy, kdy je ztráta příležitosti nepřímým důsledkem jiné události (nejčastěji nějaké nehody), a o případy, v nichž je ztráta příležitosti přímým důsledkem takové události.

Co se týče prvního případu, lze uvést příklad ženy, jež v důsledku nehody zaviněné třetí osobou ztratila manžela, který měl před sebou skvělé vyhlídky na úspěšnou kariéru.⁵² Zesnulý manžel byl vynikajícím studentem medicíny a stážistou v jedné pařížské nemocnici a zamýšlel se věnovat chirurgii. Vzhledem k tomu bylo možno očekávat, že v poměrně brzké době by onen muž zahájil slibnou kariéru a životní úroveň manželů by prudce stoupla. Ztráta takové příležitosti je jistě škodou svou povahou budoucí, o níž se nedá s absolutní jistotou říci, že nastane. Nelze totiž s jistotou tvrdit, že by se ze studenta medicíny stal skutečně úspěšný a bohatý chirurg. Koneckonců dotyčný muž mohl o půl roku později zemřít bez cizího zavinění a očekávaná oslnivá kariéra by nenastala (i když tentokrát bez přispění třetí osoby). Nicméně je třeba říci, že za daného stavu věcí se výše popsaný slibný vývoj kariéry dal rozumně očekávat – byl tedy pravděpodobný. Byla to právě tato poměrně vysoká pravděpodobnost, kterou soud odškodnil.

Zatímco v předchozím případě byla poškozeným osoba, které se nepříznivá událost dotkla nepřímo, v dalším případě, jenž je typický pro ztrátu příležitosti k nabytí lepšího postavení, je poškozeným jedinec, který je přímou obětí nepříznivé události. Jako příklad lze uvést případ dívky, která se chtěla stát letuškou, a která již absolvovala jistá školení, která ji k tomuto cíli přiblížila. Dívka však následkem nehody o tuto šanci přišla.⁵³ Soud rozhodl o náhradě ztracené příležitosti i přesto, že neměla v době nehody žádný příslib ani jeho náznak, že se k této profesi skutečně dostane. V tomto případě soud ze skutečnosti, že dívka navštěvovala speciální kurzy pro letušky, dovedil, že je dostatečně pravděpodobné, že by se

⁵¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 186

⁵² rozsudek trestního senátu Kasačního soudu ze dne 24. února 1970 – (JCP 70, 16456, n. Ph. le Tourneau).

⁵³ rozsudek Kasačního soudu (civilní senát) ze dne 13. července 1961 (Civ. 17. fěv. 1961, GP 61, 1, 400)

letuškou v budoucnu stala. Oproti tomu francouzský soud nepřiznal náhradu škody devatenáctileté dívce, která chtěla být lékárníci, jelikož v době nehody nezačala se speciálním studiem, které by ji k zamýšlené profesi opravdu přiblížilo.⁵⁴

Závěrem bych chtěl uvést, že v posledních letech (přibližně od roku 2000) se objevuje u francouzských soudů tendence institut zneužívat, nebo lépe řečeno nadužívat. Tím mám na mysli, že se stále častěji vyskytují případy, kdy soudy přisoudí náhradu ztráty příležitosti (tedy náhradu pouze určité podílu celkové výše škody) v situaci, kdy by mohli (nebo spíše měli) přisoudit poškozenému náhradu celé škody (typicky ušlého zisku), protože jsou pro to splněny všechny podmínky.⁵⁵

Jak již bylo výše uvedeno, česká úprava s náhradou ztráty příležitosti nepočítá. Ztrátu příležitosti nelze subsumovat ani pod pojem skutečné škody, ani pod pojem ušlého zisku.⁵⁶ Vzhledem k tomu není ani myslitelné, aby možnost náhrady příležitosti v současné době dovodila výkladem judikatura. Je otázkou, zda by *de lege ferenda* neměla být náhrada příležitosti v českém právu umožněna.

Autor práce považuje tento institut za správný a užitečný. Domnívám se, že by jeho zavedení v českém právu mohlo být prospěšné. Je ovšem problematické, jakým způsobem by mohla být náhrada ztráty příležitosti legislativně upravena. Vzhledem k tomu, že se jedná o institut, jehož význam je neostrý, domnívám se, že ať již by byla jeho úprava jakákoliv, bylo by nutné přenechat upřesnění tohoto institutu judikatuře. Jak je však vidět na přístupu judikatury k náhradě nemajetkové újmy v penězích, kde judikatura projevuje spíše tendenci přiměřené zadostiučinění v penězích nepřiznávat a v případech, kdy je přizná, je jeho výše zanedbatelná, nejsou české soudy odškodňování nemajetkové újmy příliš nakloněny. Lze tedy důvodně předpokládat, že by přístup soudů k tomuto institutu byl obdobný a jeho začlenění do našeho právního řádu by tak zřejmě ztratilo význam.

Škoda jako porušený právní zájem

Francouzská judikatura váže náhradu škody na podmínku povolenosti škody - *licéité du préjudice*. To znamená, že škoda může být odškodněna pouze v případě, že škůdce zasáhl

⁵⁴ rozsudek Kasačního soudu (civilní senát) ze dne 12. května 1966 (Civ. 12. mai 1966, B. II, no. 564; RT 67, 387, ops. Durry)

⁵⁵ internetová encyklopedie jurispedia.org, heslo „perte de chance“

⁵⁶ Ovšem ve srovnání ušlého zisku a ztráty příležitosti bychom mohli některé paralely nalézt. Jedná se zejména o požadavek na pravděpodobnost vzniku škody spočívající v ušlém zisku a stejně tak na pravděpodobnost proměnění ztracené příležitosti, bez jejichž naplnění by nemohla být náhrada přiznána.

do oprávněného (právem chráněného) zájmu poškozeného. Jinak řečeno, vzniklou škodu lze odškodnit jenom tehdy, pokud nepředstavovala zásah do zájmu poškozeného, který nebyl v souladu s právem, veřejným pořádkem nebo dobrými mravy.⁵⁷ Tato podmínka odškodnění nesmí být zaměňována s požadavkem existence právního zájmu poškozeného, který je pouze podmínkou přípustnosti žaloby o náhradu škody.

Pro ilustraci pojmu „nepovolené“ škody uvedu dva příklady. V roce 1942 odmítl soud přiznat prostitutce zaměstnané v erotickém salonu náhradu škody, která jí v podobě ušlého zisku vznikla v důsledku zranění.⁵⁸ V dalším případě neúspěšně žádala o náhradu škody žena, jež po určitou dobu žila v jedné domácnosti s mužem, za něhož nebyla provdána. Tento muž zahynul v důsledku nehody, kterou zavinila třetí osoba. Partnerka požadovala po viníkovi nehody odškodnění, které jí však soud odmítl přiznat s poukazem na skutečnost, že nežila se svým partnerem v řádném manželství a tudíž, že její vztah s partnerem, ani jím poskytované výživné, nelze považovat za právem chráněný zájem.⁵⁹ Stejně tak soudy odmítaly v obdobných situacích přiznat náhradu škody nemanželským potomkům.⁶⁰ Nutno uzavřít, že všechny tyto případy, které lze z dnešního pohledu hodnotit jako nespravedlivé, byly důsledkem koncepce prosazované Kasačním soudem od roku 1937, na níž se podepsal stav tehdejší společnosti, a to především odlišné pojetí morálky. Tato koncepce byla tímto soudem opuštěna počátkem sedmdesátých let.⁶¹

Jak je z uvedeného vidět, podmínka „povolenosti“ škody představovala v minulosti pro náhradu škody podstatný limitující faktor. V současné době můžeme říci, že její význam klesá,⁶² nicméně její existence je nepochybně ospravedlnitelná, jelikož může fungovat jako obrana proti jedincům, kteří se pomocí institutu náhrady škody domáhají ochrany svých protiprávních či nemorálních zájmů.⁶³

⁵⁷ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 191

⁵⁸ Delebecque, P., Pansier, F.J. : *Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit*, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 47 – (T. com. Seine, 10 juin 1942, arrêt Epoux Lehmann: *Gaz. Pal.* 1942, 2, 149)

⁵⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 192 – (Civ. 27. juillet 1937, DP 38, 1, 5, n. R. Savatier; S. 38, 1, 321, n. G. Marty)

⁶⁰ Viney, G.: *Les obligatons - la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 334

⁶¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 192, stejně in Viney, G.: *Les obligatons - la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 334

⁶² Viney, G.: *Les obligatons - la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 333

⁶³ Viney, G.: *Les obligatons - la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 338

Subjekty oprávněné k požadavku náhrady škody

Fyzické osoby

Je nepochybné, že osobou oprávněnou k požadavku náhrady škody je především poškozený. Podle francouzského práva (stejně jako podle českého práva) se mohou stát oprávněnou osobou i dědici poškozeného.⁶⁴ Vzhledem k tomu, že francouzské právo pod pojem škoda zahrnuje i nemajetkovou újmu, je zajímavé sledovat, jakým způsobem řeší francouzské právo (i když je spíš přesnější hovořit o francouzské judikatuře) sukcesi právě v takových případech.

Sukcese ohledně práva na odškodnění nehmotné újmy nebyla zpočátku (s ohledem na zásadu *actio personalis moritur cum persona*) připouštěna.⁶⁵ Nicméně postupem času (konkrétně v průběhu sedmdesátých let) začal civilní senát Kasačního soudu, zřejmě ve snaze odškodnit skutečně každou vzniklou škodu, připouštět i žaloby o náhradu nemajetkové újmy podané dědicem poškozeného.⁶⁶ V roce 1976 vydal Smíšený senát Kasačního soudu průlomové rozhodnutí, v němž prohlásil, že každý poškozený má nárok na náhradu za utrpení, které protrpěl (a to i když zemřel na místě nehody), a že toto právo na náhradu nehmotné újmy podléhá dědické sukcesi.⁶⁷

Francouzská právní teorie však zastává názor, že i takováto dědičnost práva na náhradu škody má své limity. Jedním z nich je rozhodnutí poškozeného, a to i mlčky vyjádřené, že nebude požadovat náhradu vzniklé újmy. Druhý limit představuje okamžitá smrt poškozeného. V tomto případě není možné, aby poškozený jakkoliv pocítil škodu a není tedy možné, aby nárok na její náhradu přešel na jeho dědice.⁶⁸

Lze tedy uzavřít, že zatímco české právo připouští dědickou sukcesi v otázce nároku na náhradu škody pouze v případě hmotné újmy, francouzská judikatura připouští za jistých podmínek sukcesi i v případě práva na náhradu újmy nemateriální.

⁶⁴ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 194

⁶⁵ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 96

⁶⁶ V této otázce nebyl Kasační soud jednotný, zatímco civilní senát tyto žaloby připouštěl, trestní senát je odmítal s poukazem na výše zmíněnou zásadu s argumentem, že poškozený i) neměl čas trpět (pokud zemřel přímo na místě) a nárok na náhradu za prožité utrpení a bolest mu tedy ani nevznikl, ii) žalobu nepodal dokud žil (v případě že určitou dobu trvalo než následkům nehody podlehl) a projevil tak mlčky svou vůli náhradu újmy nepožadovat.

⁶⁷ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 96

⁶⁸ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 96

Nepřímo poškozené osoby

Lidé ve společnosti nežijí izolovaně, nýbrž v rámci určitých více či méně početných a komplexních interpersonálních vazeb. Tyto vztahy mají jednak povahu materiální (rodiče poskytují svým dětem peněžní prostředky, aby zajistili jejich výživu, vzdělání, apod.) a jednak citovou. Je zřejmé, že pokud určitému subjektu vznikne v důsledku chování třetí osoby škoda (typicky škoda na zdraví), může tato škoda mít vliv i na výše zmíněné vztahy - např. poškozený nebude v důsledku utrpených zranění schopen nadále poskytovat svým potomkům výživné. Škoda vzniklá jednomu subjektu se tedy může nepříznivě odrazit i ve sféře subjektu, který je s poškozeným vázán zmíněnými mezilidskými vztahy.

Francouzská teorie vychází z principu, že pokud byla vznikem škody dotčena nepřímo i jiná osoba než sám poškozený, je i ona oprávněna žádat po škůdci náhradu škody, která jí vznikla.⁶⁹ České občanské právo rovněž zná odškodnění nepřímo poškozeného. Nicméně náš občanský zákoník počítá s možností náhrady nepřímo vzniklé škody pouze v případě usmrcení, a to navíc pouze striktně vymezenému okruhu subjektů. Jedná se o ustanovení § 444 ObčZ, který upravuje jednorázové paušální odškodnění některých subjektů,⁷⁰ a o ustanovení § 448 ObčZ, který říká, že při usmrcení je škůdce povinen hradit pozůstalým, jimž zemřelý výživu poskytoval nebo byl povinen ji poskytovat, náklady na výživu formou peněžitého důchodu. České občanské právo tedy v tomto ohledu odškodňuje jak újmu materiální, tak imateriální.⁷¹ Nelze však přehlédnout skutečnost, že nepřímo poškozeným subjektům je v českém právu ve srovnání s francouzskou úpravou poskytována ochrana o poznání nižší.

Hlavní rozdíly můžeme u obou úprav vysledovat jednak v okruhu subjektů, kterým je nepřímo vzniklá újma hrazena, a jednak v konkrétních případech, v kterých je takto vzniklá újma hrazena.

Co se týče okruhu osob, od přelomového rozsudku Smíšeného senátu Kasačního soudu z 27. února 1970 je tento okruh osob oprávněných k požadavku náhrady újmy pojímán

⁶⁹ Viney, G.: *Les obligations - la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 379, stejně in le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 194

⁷⁰ Toto ustanovení má podle našeho názoru sloužit jako paušální odškodnění imateriální újmy spočívající ve zarmutku nad ztrátou blízké osoby. Touto jednorázovou náhradou se zřejmě vyčerpávají i prostředky poskytnuté zákonem na ochranu obecných osobnostních práv (viz komentář k ustanovení § 444 ObčZ – Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: *Občanský zákoník – komentář*, 9. vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 637)

⁷¹ Úprava jednorázové náhrady imateriální újmy při škodě usmrcením však byla do občanského zákoníku vložena teprve zákonem č. 47/2004 Sb.

poměrně široce a zahrnuje jednak osoby, jež byli přímo poškozenému blízké, a jednak osoby, které s přímým poškozeným udržovaly před jeho smrtí právně významné vztahy.⁷²

Do první skupiny patří životní partner a děti přímo poškozeného, dále pak všichni členové rodiny (včetně adoptovaných) a nakonec jedinci, které váže k poškozenému blízký vztah. Podmínkou přiznání odškodnění je důkaz ze strany osoby blízké, že jí vznikla v důsledku škody (úmrtí či zranění poškozeného) újma. Vznik této újmy se předpokládá v případě partnera přímo poškozené osoby, který s ní v době vzniku škody žil, a v případě jejich dětí, a to bez ohledu na jejich věk.⁷³ Pokud je škoda představována ztrátou výživného, musí nepřímo poškozený prokázat, že mu bylo výživné poskytováno, nebo přinejmenším, že mohl skutečně důvodně očekávat, že mu v budoucnu bude poskytováno - v tomto případě se jedná o případ ztráty příležitosti. Okruh osob oprávněných žádat náhradu škody odpovídá podle mého názoru pojmu osob blízkých, jak je vymezen v § 116 ObčZ. Je ovšem zřejmé, že okruh oprávněných osob je evidentně širší než v českém právu. A to z toho důvodu, že občanský zákoník podmiňuje právo osoby blízké požadovat jednorázové odškodnění bydlením ve společné domácnosti se zemřelým.

Francouzská úprava navíc okruh oprávněných osob ještě dále rozšiřuje. Patří do něj i osoby, jež s poškozeným vázal nějaký právně relevantní vztah. V tomto ohledu je francouzské právo poměrně liberální - za takový právně významný vztah je považován i vztah mezi zaměstnavatelem (přímo poškozeným) a zaměstnancem (nepřímo poškozeným).⁷⁴ Je znám případ, kdy se náhrady škody úspěšně domáhal zaměstnanec kadeřnického salonu, který se stal nezaměstnaným v důsledku zničení kadeřnického salonu automobilovou nehodou.⁷⁵ Na druhou stranu francouzské soudy v převážné většině odmítají žaloby nepřímo poškozených věřitelů, dodavatelů či společníků, u nichž soudy většinou shledávají nedostatečnou příčinnou souvislost.⁷⁶

Právnícké osoby

Právnícké osoby jsou rovněž oprávněny žádat náhradu škody. Možnost utrpět nehmotnou újmu je u právníckých osob do jisté míry limitována jejich povahou. Francouzské

⁷² Viney, G.: Les obligatons - la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 382

⁷³ Viney, G.: Les obligatons - la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 383

⁷⁴ Viney, G.: Les obligatons - la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 385

⁷⁵ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 195

⁷⁶ Viney, G.: Les obligatons - la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 382, stejně in le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 195

občanské právo připouští, stejně jako české, že nehmotnou újmu může představovat neoprávněný zásah do dobré pověsti poškozeného.⁷⁷ Pověst právnických osob chrání ve Francii nejen čl. 1382 code civil, ale i tiskový zákon z roku 1881. České právo navíc nezahrnuje neoprávněný zásah do dobré pověsti pod odpovědnost za škodu.⁷⁸

Škoda a její druhy

Jak již bylo výše uvedeno, pojem škoda (*dommage*) označuje ve francouzském právu jak újmu materiální, tak imateriální. Oproti tomu v českém právu rozumíme škodou pouze újmu hmotnou - majetkovou.⁷⁹ V následující části práce chci blíže popsat všechny druhy a případy škody, jak je zná francouzské právo. Pro zjednodušení budu pojem škoda používat i pro nemajetkovou újmu.

Pokud vycházíme z tradiční dichotomie - materiální a nemateriální újma, je obtížné do jedné z těchto kategorií jednoznačně zařadit škodu, jež vznikla na zdraví poškozené osoby. To je dáno zvláštní povahou této škody. Zdraví (a potažmo život) nepochybně představuje nemajetkovou hodnotu. Újma, jež je způsobena neoprávněným zásahem do zdravotního stavu, má tudíž imateriální povahu. Nicméně v důsledku zásahu do tělesné integrity jedince vzniká nezbytně a bezprostředně další újma, respektive další újmy, které mají charakter jak materiální, tak imateriální.⁸⁰ Z tohoto důvodu je některými francouzskými autory uváděna škoda na zdraví jako samostatná kategorie škody.⁸¹ V této práci vycházím z tradičního dělení na újmu hmotnou a nehmotnou.

Hmotná újma (škoda)

Majetkovou újmu (*préjudice patrimonial*) můžeme definovat jako důsledek neoprávněného zásahu do majetkové sféry poškozeného. Francouzská doktrína, stejně jako ta

⁷⁷ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 197

⁷⁸ viz § 19b odst. 2 a 3 ObčZ

⁷⁹ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: Občanské právo hmotné, 2. díl., ASPI, 4. aktualizované a doplněné vydání, Praha, 2006, str. 437

⁸⁰ Následkem zranění obvykle dojde ke snížení výše majetku poškozeného, jednak protože mu vzniknou výdaje na léčení a jednak proto, že nemůže (po určitou dobu) vykonávat svoje zaměstnání a přijde tak o zdroj příjmů. Zranění s sebou ovšem přináší i bolest, která představuje újmu imateriální, a kterou musí poškozený vytrpět, ať již přímo v důsledku zranění nebo při léčebném postupu.

⁸¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 205 – zde odkaz na L. Cadiet: Le préjudice d'agrément; stejně in Delebecque, P., Pansier, F.J. : Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001, str. 48

česká, ji dělí na škodu skutečnou (*damnum emergens*) a ušlý zisk (*lucrum cessans*). Oba tyto druhy materiální újmy mohou vzniknout zároveň.⁸² Oba právní řády shodně vycházejí z principu úplné náhrady vzniklé škody (*réparation intégrale*).⁸³

Skutečná škoda (*la perte éprouvée*) je představována ztrátou nebo výlohami, které poškozenému vznikly v důsledku jednání zakládajícího odpovědnost za škodu. Jedná se tedy o případy, kdy došlo k poškození nebo zničení věci, přičemž následkem tohoto poškození pozbyla předmětná věc částečně nebo zcela svou tržní hodnotu.⁸⁴ Česká právní teorie již tradičně definuje skutečnou škodu „jako majetkovou újmu vyjádřitelnou v penězích, která spočívá v důsledku protiprávního úkonu, resp. škodní události, ve zničení, ztrátě zmenšení, snížení či jiném znehodnocení již existujícího majetku poškozeného a jež představuje majetkové hodnoty nezbytné k uvedení věci v předešlý stav.“⁸⁵

České soudy judikovaly, že vzniklou škodu představují nejen majetkové hodnoty, které již byly poškozeným vynaloženy, nýbrž i ty, které by bylo třeba vynaložit, aby došlo k uvedení v předešlý stav, resp. k plnému vyvážení nepříznivých majetkových důsledků plynoucích z toho, že nebylo provedeno navrácení v předešlý stav.⁸⁶ Stejný přístup lze nalézt jak ve francouzské civilistické literatuře, tak v judikatuře.⁸⁷ Domnívám se, že vymezení skutečné škody je v obou úpravách obdobné. Zajímavou odlišnost však shledávám v případě, kdy škoda spočívá v povinnosti zaplatit peněžitou částku. České soudy opakovaně judikovaly, že tehdy lze přiznat právo na náhradu škody pouze, když byla tato peněžitá částka již zaplacená a dluh vyrovnán. Vzhledem k tomu, že uvedený případ představuje zřejmou ukázkou budoucí škody,⁸⁸ která splňuje kritérium určitosti, je jisté, že by francouzské soudy přiznaly náhradu škody, i v případě, že by poškozený danou peněžitou částku v době vnesení rozsudku nezaplatil. Možnost odškodnění budoucí škody, kterou francouzské právo za jistých podmínek uznává, tak zřejmě rozšiřuje pojem skutečné škody nad rámec, v němž je používán českou právní teorií a praxí.

⁸² le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 205; stejně in Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné*, 2. díl., ASPI, 4. aktualizované a doplněné vydání, Praha, 2006, str. 438

⁸³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné*, 2. díl., ASPI, 4. aktualizované a doplněné vydání, Praha, 2006, str. 472, Viney, G.: *Les obligations – la responsabilité: effets*, LGDJ, Paris, 1988, str. 80

⁸⁴ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 205

⁸⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné*, 2. díl., ASPI, 4. aktualizované a doplněné vydání, Praha, 2006, str. 438; stejně in Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: *Občanský zákoník – komentář*, 9. vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 631 (komentář k § 442)

⁸⁶ R 25/90, IV. ÚS 548/99

⁸⁷ Viney, G.: *Les obligations – la responsabilité: effets*, LGDJ, Paris, 1988, str. 134

⁸⁸ viz str. 22

Ušlý zisk (*le gain manqué*) je podle francouzské právní teorie taková forma škody, při níž poškozený mohl očekávat zisk (toto očekávání ovšem musí být realistické nikoliv pouze hypotetické) avšak v důsledku neoprávněného zásahu škůdce k tomuto zvětšení majetku u poškozeného nedošlo.⁸⁹ I v tomto ohledu se český a francouzský pohled na hmotnou škodu shodují, jelikož česká právní teorie definuje ušlý zisk jako: „majetkovou újmu vyjádřitelnou v penězích, která spočívá v tom, že v důsledku protiprávního úkonu, resp. škodní události, nedošlo k rozmnožení (zvětšení) majetku poškozeného, které poškozený mohl odůvodněně, tj. doložitelným způsobem, očekávat se zřetelem k obvyklému (pravidelnému – normálnímu) chodu věcí.“⁹⁰

Hmotná újma, která poškozenému vznikla v důsledku škody na zdraví

Zásah do tělesné integrity s sebou obvykle nese zásah do majetkové sféry poškozeného jednotlivce. Francouzská teorie v tomto případě za škodu považuje jednak náklady poškozeného spojené s léčením (a to v poměrně širokém smyslu – zahrnuje například i náklady, které zraněný vynaložil na transport do nemocnice),⁹¹ a jednak ztrátu mzdy nebo jiných příjmů, která je přivozena pracovní neschopností v důsledku poškození zdraví. Pracovní neschopnost může mít povahu buď dočasnou, nebo trvalou. Z jiného hlediska se může jednat o neschopnost částečnou nebo úplnou.

České občanské právo řeší náhradu škody v případě poškození zdraví obdobným způsobem jako právo francouzské. Tato problematika je upravena v § 445 ObčZ a n. Pokud dojde ke škodě na zdraví, vzniká poškozenému (a nejen jemu) v zákoně přesně stanovený okruh práv.⁹²

Poškozený má v tomto případě předně právo požadovat náhradu účelných nákladů spojených s léčením (§ 449 ObčZ). Toto právo má však poškozený pouze pod podmínkou, že tyto náklady na své léčení reálně vynaložil a prokáže u soudu jejich výši. Náklady spojené s léčením jsou svou povahou skutečnou škodou.⁹³ K tomu se vztahují i některá omezení –

⁸⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 206

⁹⁰ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné*, 2. díl., ASPI, 4. aktualizované a doplněné vydání, Praha, 2006, str. 439

⁹¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 207 – Soc. 16 déc. 1993, D. 94, 102

⁹² Jednorázovou satisfakci podle § 444 ObčZ se budu zabývat v oddíle týkajícím se náhrady nemateriální újmy.

⁹³ Stejně je tomu i ve Francii ovšem s tím rozdílem, že francouzská judikatura připouští za určitých podmínek náhradu škody, která vznikne teprve v budoucnu, a to v rozsahu podstatně větším, než to umožňují české soudy – viz výše.

viz náhrada přiměřených nákladů vynaložených na pohřeb, které mohou být hrazeny jenom v případě, že tyto náklady nebyly pokryty pohřebním. Náhradu těchto nákladů může požadovat po škůdci každý, kdo je vynaložil. V případě, že tyto náklady vynaložila osoba odlišná od poškozeného, jedná se o náhradu škody vzniklé nepřímo poškozené třetí osobě. To rovněž odpovídá principu hrazení skutečné škody – škoda je hrazena tomu subjektu, kterému skutečně vznikla.

Náhradu škody, která vznikne zprostředkovaně třetí osobě (*victime par ricochet*), zná, jak jsem již ukázal a dále ještě ukáží, i francouzské právo. Pojem účelné náklady spojené s léčením vykládají české soudy (stejně jako soudy francouzské - viz výše) v relativně širokém smyslu – rozumí jimi nejen výdaje na zdravotní a rehabilitační pomůcky, popřípadě na pomoc třetí osoby, kterou poškozený po dobu nemoci potřeboval, ale také výdaje na speciální dietní stravování, jehož potřeba vyvstala v souvislosti s léčením následků poškození zdraví.⁹⁴ Dále jsou českou judikaturou za účelně vynaložené náklady spojené s léčením považovány i náklady vynaložené na rehabilitační léčbu či na návštěvy poškozeného, který je hospitalizován ve zdravotnickém zařízení.⁹⁵ Vynaložené náklady spojené s léčením se tomu, kdo je vynaložil, hradí i v případě, že úraz měl za následek smrt.⁹⁶

Do kategorie vynaložených nákladů patří rovněž přiměřené náklady spojené s pohřbem (§ 449 odst. 2 ObčZ), na jejichž náhradu má ten, kdo je vynaložil tehdy, pokud nebyly hrazeny pohřebním, které je poskytováno podle zákona o sociální podpoře.

Další právo, které vznikne poškozenému v případě úrazu, který má za následek poškození jeho zdraví, je právo na náhradu ztráty výdělku ev. důchodu. Toto právo, které je náhradou budoucí škody, se podobá v určitých rysech náhradě ztráty příležitosti (tento institut totiž operuje s náhodou a pravděpodobností stejně jako je tomu v případě náhrady ztráty příležitosti), nicméně můžeme říci, že spíše než ztrátě příležitosti se tento případ daleko více podobá náhradě ušlého zisku.

Stejně jako v případě ušlého zisku nedojde při škodě spočívající v ušlém výdělku k reálně očekávatelnému rozmnožení majetku poškozeného. Při stanovení výše ušlého výdělku se vychází z dosavadního průměrného výdělku poškozeného (§ 445 ObčZ). Náhrada

⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 25 Cdo 682/2005 – zdroj: www.nsoud.cz

⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 21 Cdo 2697/2004 - zdroj: www.nsoud.cz; stejně v komentáři k § 449: Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník – komentář, 9. vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 649

⁹⁶ Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník – komentář, 9. vydání, C.H.Beck, Praha, 2004, str. 649

ušlého výdělků je tedy svou povahou náhradou ušlého zisku – předmětem náhrady je výdělek, jehož dosažení mohl poškozený reálně očekávat. Český zákonodárce tedy, stejně jako francouzský soudce, správně klade důraz na co největší míru pravděpodobnosti v budoucnu vzniklé škody.

Jak je z výše uvedeného patrné, v případě náhrady škody na zdraví vycházejí francouzské i české občanské právo ze stejných principů. V případě úrazu, který má za následek vznik škody na zdraví, oba právní řády uznávají dva totožné typy škody. Jsou to jednak náklady vynaložené na léčení a jednak ušlý výdělek, který poškozenému ušel v době, kdy nebyl schopen pracovat. Systematika určení výše škody je v obou právních řádech obdobná. Je však třeba uvést, že české právo narozdíl od francouzského někdy neumí v otázce náhrady ušlého výdělků reagovat dostatečně citlivě na konkrétní situaci.

Jedná se o případy, kdy francouzské soudy přiznávají náhradu za ztrátu příležitosti – například pokud měl poškozený před sebou reálnou možnost dosáhnout profesního postupu, v jehož důsledku by se mu zvýšil plat. Podle francouzského práva by byla při určování výše odškodnění tato možnost reflektována a alespoň částečně nahrazena (viz výše). Naproti tomu v českém právu by náhrada ušlého výdělků byla vypočítána podle dosavadního platu poškozeného. K možnosti, že by výdělek poškozeného byl v dohledné době pravděpodobně vyšší, by český soud při určování výše poskytované náhrady přihlídnout nemohl. Domníváme se, že v tomto ohledu je francouzský přístup k náhradě škody spočívající v ušlém výdělků spravedlivější než přístup českého zákonodárce.

Odškodnění těžce poškozených jedinců, kteří se nacházejí v komatu

Jednou ze zajímavých partikulárních otázek z oblasti náhrady škody způsobené na zdraví, které řeší francouzská právní teorie, a o které stojí za to se na tomto místě zmínit, je otázka odškodnění jedinců, kteří v důsledku nehody upadli do komatu a nacházejí se ve vegetativním stavu.

Tyto případy se stále množí s narůstajícím počtem dopravních nehod. Francouzská právní terminologie používá pro označení těchto jedinců, kteří utrpěli vážná a často i četná zranění, pojem těžce handicapovaní (*les grands handicapés*). Jedná se o případy, kdy je neschopnost postižených stoprocentní. Francouzská právní teorie se odškodňováním

takových případů vcelku rozsáhle zabývá.⁹⁷ Na tomto místě bych se chtěl dotknout alespoň základních principů odškodňování takových případů.

Případy těžce handicapovaných jsou do značné míry specifické. Pro poškozeného totiž s sebou nesou kromě obtíží lékařské povahy (poškozený je odkázán na stálou lékařskou péči apod.) i obtíže právní. Ty se projevují zejména ve vztahu k odškodnění vzniklé škody. Je totiž často nesnadné určit výši materiální škody, která v důsledku zranění poškozenému vznikla. Nehody s takovými rozsáhlými dopady na zdraví poškozeného přinášejí navíc významný zásah do jeho ekonomické sféry. Je tomu tak z toho důvodu, že poškození jsou zpravidla v době nehody mladí a před nehodou byli plně ekonomicky aktivní. Francouzské soudy řeší v těchto případech dvě zásadní otázky – jak ohodnotit (vymežit) vzniklou škodu a jakou nejvhodnější formu odškodnění zvolit.⁹⁸

Co se týče první otázky, která se týká vymezení vzniklé škody, judikatura se zaměřuje především na zhodnocení, zda je majetková újma tvořena pouze náklady nezbytnými na udržení poškozeného, jenž je ve vegetativním stavu, naživu, nebo zda je nutné za škodu považovat i újmu vzniklou v důsledku (v tomto případě úplné a definitivní) ztráty schopnosti pracovat. Francouzské soudy k této otázce zaujímají stanovisko, že za škodu je potřeba považovat jak náklady, které musí být vynaloženy na udržení poškozeného při životě, tak újmu, kterou pro poškozeného představuje jeho ušlý výdělek.⁹⁹ Skutečnost, že je poškozený v komatu, tedy v žádném případě neopravňuje soud k tomu, aby, opíraje se o tuto skutečnost, pominul jeden z těchto důvodů odškodnění a snížil tak výši náhrady škody.¹⁰⁰

Francouzský soudce má při rozhodování o náhradě škody možnost volit mezi opakující se dávkou (důchodem) a jednorázově poskytnutou sumou.¹⁰¹ Rovněž v českém právu přichází v úvahu oba typy náhrady škody, nicméně zákonodárce stanovil jasná pravidla, pro jejich použití. Účelné náklady spojené s léčením, které, jak jsem výše uvedl, považuji, za formu skutečné škody, jsou hrazeny poté, co byly skutečně vynaloženy – o jejich výši rozhoduje podle předložených důkazů soud. Ušlý výdělek je v České republice ze zákona

⁹⁷ Jedná se především o odborné články, kterých byla publikována celá řada. Např. H. Groutel, *La réparation du préjudice des grands handicapés*, RCA, 1989, Chron. 2 ; H. Margeat, *L'indemnisation des victimes gravement handicapés*, GP 1991, 2, doct. 372 ; S. Cromb, H. Groutel et alii, *Les grands handicapés*, GP 1991, 2, chron. 326 ; I. Chériaux, *Indemnisation des grands blessés de la route : nouvelle approche économique et sociale*, RJO 1990, 1 ; H. Groutel, *L'indemnisation des « végétatifs » et le contrôle de la cour de cassation*, RCA 1995, chron. 40 ; zdroj – le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 207

⁹⁸ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 208

⁹⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 208

¹⁰⁰ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 208 – odkaz na judikát Civ. 2, 22 fév. 1995 B. II, no. 61; článek Groutel, RCA 89, chron. 2 – viz pozn. 89

¹⁰¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 208

nahrazován formou peněžitého důchodu. Oproti tomu ve Francii je možné, aby soudce rozhodl o náhradě ušlého výdělku jedince v komatu jednorázově poskytnutou částkou, kterou určí znalec.¹⁰² Domnívám se, že stanovit spravedlivě výši jednorázového odškodnění nákladů na udržení poškozeného při životě je obtížné až nemožné, jelikož u osoby v komatu lze jen těžko posoudit, jak dlouho se jí podaří udržet naživu, eventuálně zda se někdy z komatu probere. Forma jednorázového odškodnění je však ve Francii v praxi běžně využívána. Podle českého práva je jednorázové odškodnění ušlého výdělku (ale i nákladů spojených s léčením) možné pouze v případě, že se tak poškozený a odpovědný subjekt písemně dohodnou.

Škoda vzniklá nepřímo třetí osobě

Jak jsem již výše naznačil, české i francouzské právo zná případy, kdy v důsledku nehody vznikne škoda zprostředkovaně i dalšímu subjektu. V oblasti hmotné újmy si lze jako zprostředkovanou škodu představit náklady vynaložené na léčbu přímo poškozeného, na jeho návštěvy (mezi tyto náklady je jistě nutno zahrnout i výlohy na cestu i ubytování) či přiměřených nákladů na jeho pohřeb. V neposlední řadě se jedná o ztrátu finančních prostředků, které přímo poškozený poskytoval dalším osobám – typický je příklad muže, který až do smrtelné nehody finančně zajišťoval svou manželku a děti, které zůstaly po jeho smrti bez finančního zajištění.

České právo se odškodněním nepřímo poškozených osoby zabývá pouze ve dvou ustanoveních občanského zákoníku, a to sice v § 448 a 449.

První ustanovení upravuje náhradu nákladů na výživu pozůstalým v případě usmrcení poškozeného. Pozůstalí, kterým poškozený poskytoval (nebo byl povinen poskytovat) výživu, mají právo požadovat náhradu nákladů na výživu formou peněžitého důchodu. Jak vidíme, okruh oprávněných osob tu není omezen na osoby blízké ve smyslu § 116 ObčZ, náhradu nákladů na výživu může požadovat každý, kdo prokáže, že mu byla výživa poškozeným skutečně poskytována.

Další ustanovení upravuje náhradu nákladů spojených s léčením a přiměřených nákladů spojených s pohřbem. Tyto náklady jsou hrazeny tomu, kdo je vynaložil – ani zde tedy není okruh oprávněných osob omezen. Náhrada přiměřených nákladů spojených s pohřbem, může být tomu, kdo je vynaložil, přiznána pouze v případě, že tyto náklady nebyly uhrazeny pohřebním poskytnutým podle zákona o státní sociální podpoře.

¹⁰² le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 208

Francouzské právo nemá narozdíl od práva českého žádné zákonné ustanovení, které by odpovědnost škůdce za způsobení škody nepřímo poškozené osobě výslovně upravovalo. Toto odškodnění se tak děje pouze na základě rozhodnutí soudů.¹⁰³ Jak jsem již výše uvedl (viz oddíl „Nepřímo poškozené osoby“ v kapitole o subjektech oprávněných k náhradě škody), francouzská judikatura přiznává toto právo v zásadě každému, kdo prokáže, že mu v důsledku škody, jež vznikla přímo poškozenému, vznikla škoda.

Z uvedeného vyplývá, že francouzská judikatura počítá s možností náhrady jakékoliv škody, která nepřímo poškozenému vznikla a neomezuje se jako české právo pouze na náhradu nákladů spojených s léčením (a pohřbem) a náhradu ušlého výživného. Je ovšem nutné položit si otázku, zda v takových případech vůbec přichází v úvahu jiná škoda než náklady vynaložené na léčení (na pohřeb) a ušlé výživné. Vzhledem k tomu, že podle judikatury je nepřímo poškozeným i zaměstnanec, který v důsledku úmrtí svého zaměstnavatele přijde o práci,¹⁰⁴ je na nutné odpovědět na tuto otázku kladně.

Proto se domnívám, že francouzské právo je v otázce náhrady hmotné škody, která vznikla nepřímo poškozené osobě v důsledku primární škody, liberálnější než právo české, jež zvolilo cestu přesného vymezení škody, které navíc pokrývá pouze ty nejtýpicetější případy nepřímo vzniklé újmy.

Další zajímavá otázka, kterou se chci v této souvislosti zabývat, je otázka formy odškodnění nepřímo vzniklé škody. V úvahu přicházejí v daném případě (škoda na zdraví) zásadě dvě formy peněžité náhrady, a to buď důchod, nebo jednorázově poskytnutá finanční částka. Podle ustálené soudní praxe (zejména rozhodnutí Kasačního soudu) může soudce v rámci své volné úvahy rozhodnout libovolně mezi oběma těmito formami plnění.¹⁰⁵ Jak odškodnění ve formě důchodu, tak odškodnění formou jednorázově poskytnutého plnění má své klady i zápory. Důchod má poškozenému zajistit dlouhodobě stálý příjem, který nahrazuje dávky, jež mu byly původně poskytovány primárním poškozeným. Nevýhodou důchodu je skutečnost, že důchod se v průběhu času může stát nedostatečným (např. vlivem inflace), pokud není po určité době navyšován. Aby ji odstranila, dovodila francouzská judikatura možnost indexace důchodu (zákon o obětech dopravních nehod z roku 1985 stanovuje dokonce indexaci automatickou).¹⁰⁶ Tím je zajištěno, že přiznané odškodné bude plnit svou funkci náhrady výživného i ve vzdálenější budoucnosti.

¹⁰³ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988, str. 146

¹⁰⁴ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 385

¹⁰⁵ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988, str. 188

¹⁰⁶ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988, str. 188

V českém právním prostředí je forma náhrady hmotné škody jasně určena – náklady spojené s léčením a přiměřené náklady na pohřeb jsou hrazeny jednorázově, ztráta výživného je hrazena peněžitým důchodem, jehož výše je odvozena od průměrného výdělku zemřelého.

Hlavní rozdíl mezi českou a francouzskou úpravou odškodnění nepřímo poškozených osob tkví podle mého názoru ve skutečnosti, že ve Francii je za nepřímo způsobenou škodu považováno více typů škod než v českém právu. Dalším zásadním rozdílem je skutečnost, že ve Francii je náhrada výživného nepřímo poškozenému poskytována nejen v případě, že osoba, jež výživné poskytovala, zemřela, ale i v případě, že nehodu přežila, ale v jejím důsledku nemůže poskytovat výživné i nadále. Další podstatný rozdíl shledávám ve skutečnosti, že francouzský soud může přiznat nepřímo poškozenému indexovaný důchod, jenž má nahradit ušlé výživné, zatímco český soud takovou možnost nemá.

Nehmotná újma

Cílem odpovědnosti za škodu je v první řadě odškodnit hmotnou újmu, která vznikla poškozenému v důsledku zaviněného protiprávního zásahu škůdce do majetkové sféry poškozeného. Je ovšem nesporné, že v důsledku protiprávního jednání může poškozenému vzniknout i nemajetková újma, která může mít rozličnou povahu. Nabízí se otázka, zda by vůbec měla tato újma být nahrazována v režimu odpovědnosti za škody a zda je vůbec přípustné, aby byla nemajetková újma nahrazována penězi.¹⁰⁷

Spory o tuto problematiku se vedou již velmi dlouhou dobu.¹⁰⁸ Jejich důvodem je zejména značně omezená možnost ocenění takové škody. Lze vůbec spravedlivě ocenit penězi například ztrátu ruky? Argumentem proti odmítání odškodňování nemajetkové újmy je skutečnost, že poskytnutí určité finanční částky poškozený vnímá nepochybně jako jisté zadostiučinění. Povinnost škůdce poskytnout poškozenému peněžitou náhradu za způsobenou nemateriální újmu lze rovněž považovat za soukromoprávní sankci, kterou je škůdce trestán za své protiprávní chování.¹⁰⁹ Bez ohledu na tyto výše zmíněné sporné otázky je nemajetková újma nahrazována v režimu odpovědnosti za škodu jak v českém, tak ve francouzském právu.

¹⁰⁷ Francouzská právní teorie si klade otázku, zda je možné připustit „battre monnaie avec ses larmes“, tedy „bojovat o peníze slzami“.

¹⁰⁸ Gaius v Digestech odmítá odškodnění zjizvení či jiného zohyzdění z toho důvodu: „že tělo svobodného člověka není možné ocenit penězi“ – Dig. IX, III, 7

¹⁰⁹ K tomuto názoru došla i část francouzské doktríny – viz internetová encyklopedie jurispedia.org – heslo: Dommage. Stejně in le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 210; Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 310

Zatímco české občanské právo upravuje náhradu nemotné újmy explicitně (bolestné, ztížení společenského uplatnění a poměrně nově i jednorázovou náhradu blízkým osobám v případě úmrtí fyzické osoby), code civil výslovnou úpravu neobsahuje a možnost náhrady nemajetkové újmy v penězích zde dovodila judikatura.¹¹⁰ Francouzské soudy (a to nejen soudy civilní, ale i správní a trestní) vycházejí ze zásady, že nemotná újma může být odškodněna stejným způsobem jako majetková škoda.¹¹¹

Zbývá dodat, že francouzské právo v režimu odpovědnosti za škodu nahrazuje i nemajetkovou újmu vzniklou neoprávněným zásahem do osobnostních práv fyzické osoby. Oproti tomu český zákonodárce ochranu osobnosti fyzické osoby upravuje samostatně v § 11 a n. ObčZ, tedy zcela mimo režim odpovědnosti za škodu. V této práci se budu zabývat pouze srovnáním újmy, jež je reparována v obou právních řádech v rámci odpovědnosti za škodu.

Nemotná újma, která poškozenému vznikla v důsledku škody na zdraví

Fyzická osoba může zakusit následkem zásahu do její tělesné integrity vícero typů nemajetkové újmy. České právo odškodňuje pouze bolest a ztížení společenského uplatnění. Nutno říci, že francouzská judikatura je v tomto ohledu poměrně velkorysá a stále nachází nové a nové typy imateriální újmy, které v rámci odpovědnosti za škodu odškodňuje.¹¹² Okruh škod, které je francouzská judikatura ochotna nahradit, je tedy poměrně široký a rozmanitý. V zásadě lze říci, že francouzská judikatura přiznává náhradu za bolest, za újmu na kráse, za poškozený sexuální život a újmu spočívající ve „snížení radosti ze života“.¹¹³

Bolest

Bolest (*pretium doloris*) je nejznámější a nejčastěji odškodňovaná újma, která vznikne v důsledku poškození zdraví. Bolestné (*prix de la douleur*) je zadostiučiněním za utrpení, které poškozený v důsledku škody na zdraví prožil. Předmětem zadostiučinění je

¹¹⁰ První rozsudek, který přiznal náhradu imateriální újmy byl z roku 1833 – viz le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 210

¹¹¹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 210

¹¹² Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 321

¹¹³ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 214

podle francouzského práva nejen samotné fyzické utrpení, ale i psychické problémy, které v důsledku škody na zdraví poškozenému vznikly.¹¹⁴

Újma na kráse

Jedná se o odškodnění zásahu do vzhledu poškozeného. Francouzské označení této újmy je buď *pretium pulchritudinis* nebo *prix de la beauté*. Odškodnit lze jakékoliv poškození vzhledu fyzické osoby, nemusí se jednat jenom o poškození tváře.¹¹⁵ Jako příklad může sloužit situace, kdy žena, která byla členkou pařížské „smetánky“, nemohla kvůli jizvě nosit po dobu dvou a půl roku šaty s dekoltaží. Soud tuto skutečnost vyhodnotil jako újmu na kráse a přiznal ženě příslušné odškodnění.¹¹⁶

Negativní vliv na sexuální život

Tato nehmotná újma (*préjudice sexuel*) přichází v úvahu, jestliže poškozený nemůže v důsledku zranění vést normální sexuální život. Může se jednat o nemožnost úplnou, ale i částečnou.¹¹⁷

Zmenšená radost ze života

Tato újma, pro kterou používá francouzština termín *préjudice d'agrément*, je z výše uvedených typů nehmotné újmy nejmladší.¹¹⁸ V důsledku škody na zdraví je poškozený často připraven o možnost věnovat se některým aktivitám, které k životu běžně patří a které poškozenému přinášely před nehodou (úrazem) potěšení. Francouzská judikatura původně odškodňovala z tohoto titulu pouze případy, kdy poškozený nemohl v důsledku škody na zdraví věnovat aktivitám, v nichž před úrazem buď vynikal, nebo se jim alespoň intenzivně (zapáleně) věnoval.¹¹⁹ Jako příklad můžeme uvést vášnivého houslistu, který následkem nehody přišel o prsty a nemůže již tedy dále hrát na svůj oblíbený hudební nástroj. Toto užší

¹¹⁴ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 215

¹¹⁵ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 215

¹¹⁶ Trib. Seine 11 oct. 1937, Princesse de Broglie, GP 37, 2, 792

¹¹⁷ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 215

¹¹⁸ Judikatura jej začala používat teprve v průběhu padesátých let.

¹¹⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 215; stejně in Viney, G.: *Les obligations – la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 325

pojetí bylo postupně opouštěno (přibližně od poloviny sedmdesátých let)¹²⁰ a začalo se prosazovat širší pojetí zmenšení radosti ze života.

V současné době tento pojem popisuje stav, kdy se poškozený nemůže vůbec, nebo s obtížemi, věnovat svým oblíbeným činnostem.¹²¹ Judikatura již nevyžaduje, aby v poškozený v určité aktivitě vynikal, či se jí intenzivně zabýval. Pro přiznání náhrady škody zcela postačí, že se jednalo o oblíbenou činnost. Běžně je poskytováno odškodné za to, že poškozený nemůže rekreačně provozovat lyžování či turistiku, plavat, navštěvovat divadlo nebo jiné kulturní akce.¹²² Při určování výše odškodnění je zachována proporcionalita – výše satisfakce má odpovídat tomu, jak důležitou roli aktivita v jeho životě hrála.¹²³

Pohled českého práva

Jak jsem již výše uvedl, česká úprava odpovědnosti za škodu považuje za nemajetkovou újmu pouze bolest, ztížení společenského uplatnění a újmu spočívající ve ztrátě blízké osoby (tu zatím ponecháme stranou, jelikož se jedná o škodu způsobenou nepřímo třetí osobě – viz níže). Za bolest je považováno každé tělesné a duševní strádání způsobené škodou na zdraví poškozeného. Pojetí bolesti je tedy zcela shodné v českém i francouzském právu (viz výše). Ztížení společenského uplatnění spočívá v následcích na zdraví poškozeného, které jsou trvalého rázu, jsou již ustáleného charakteru a mají prokazatelně nepříznivý vliv na uplatnění poškozeného ve společnosti (jedná se zejména o uspokojování životních a společenských potřeb), v politickém, kulturním a sportovním životě. Definice pojmu ztížení společenského uplatnění je tedy poměrně široká a podle mého názoru pokrývá jak újmu na kráse, tak negativní vliv na sexuální život a zmenšenou radost ze života. Jsem toho názoru, že v tomto ohledu se obě úpravy významněji neliší.

Odškodnění těžce poškozených jedinců, kteří se nacházejí v komatu

Ve Francii byly poměrně dlouho vedeny spory, zda je možné poskytnout náhradu nehmotné újmy osobě, která je v komatu. Byla řešena otázka, zda vůbec taková nehmotná

¹²⁰ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 325

¹²¹ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 326

¹²² le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 216 – zde odkaz na publikaci Quénillet-Bourrié: L'évaluation monétaire du préjudice corporel: pratique et données transactionnel, JCP, 1995, I, 3818, spéc. no. 35

¹²³ le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 216

újma může osobě, jež se nachází v bezvědomí, vzniknout. Do této debaty vstoupil i Kasační soud, který opakovaně judikoval, že kóma není důvodem pro odepření náhrady jakékoliv formy újmy.¹²⁴ Takový přístup se mi nezdá úplně šťastný, protože vědomí považuji za podmínku *conditio sine qua non* vzniku jakékoliv nemajetkové újmy na straně poškozeného. Není přeci myslitelné, aby poškozený mohl pociťovat bolest či lítost nad tím, že se nemůže věnovat své oblíbené činnosti, aniž by byl při vědomí. O výši odškodnění navíc musí v těchto případech soud rozhodnout na základě objektivních kritérií bez toho, aby znal pohled poškozeného na věc. Vzhledem k tomu, že nemajetková újma je především subjektivní kategorií, není její objektivní hodnocení možné bez paušalizace, která se v následně může v konkrétních případech jevit jako nespravedlivá.

Újma vzniklá nepřímo třetí osobě

V dané souvislosti se jedná o újmu spočívající ve ztrátě blízké osoby o tzv. *pretium affectionis*. V českém občanském právu je náhrada této újmy upravena jednoznačně. Zákonodárce zvolil náhradu formou jednorázově poskytnutých finančních částek. Tato úprava je nová, byla do občanského zákoníku vložena zákonem č. 47/2004 Sb. Dokud zákonodárce náhradu této škody výslovně neupravil, snažily se obecné soudy i Ústavní soud ČR přiznávat odškodnění této újmy na základě ustanovení § 13 odst. 2, 3 ObčZ.

Okruh osob, které mají nárok na náhradu a její výši určuje ustanovení § 444 odst. 3 ObčZ. Při usmrcení osoby blízké má manžel(ka), každý rodič, každé dítě zemřelého a rovněž každá osoba blízká žijící se zemřelým v jedné domácnosti nárok na částku 240 000,- Kč. Každý rodič má při ztrátě *nascitura* nárok na částku 185 000,- Kč. Sourozenec má nárok na částku 175 000,- Kč. Jedná se o konečné částky, moderační právo soudu nepřichází v úvahu.

Francouzské právo nespécifikuje ani výši odškodnění ani okruh osob, jež mohou o náhradu za smutek žádat. V oblasti náhrady této nemajetkové újmy existuje bohatá judikatura.

Co se týče okruhu osob oprávněných požadovat odškodnění - Kasační soud jej zprvu vymezil velice striktně: oprávněnými osobami byli pouze rodiče a příbuzní zemřelého. Poměrně brzy však Kasační soud přistoupil na širší pojetí okruhu oprávněných osob, který zahrnuje všechny osoby, které reálně mohou pociťovat psychickou újmu ze ztráty blízké osoby.¹²⁵ To zahrnuje například partnera zemřelého, snoubence, vzdálenější příbuzné a osoby,

¹²⁴ např. Civ. 2, 22 fév. 1995, Melle Déchant, B. II, no. 61

¹²⁵ Viney, G.: *Les obligations – la responsabilité: conditions*, LGDJ, Paris, 1982, str. 329

teré měli k zemřelému blízký vztah, aniž by je s ním spojovala jakákoliv jiná vazba. Je tedy zjevné, že pojetí osob oprávněných k odškodnění ztráty blízké osoby je ve Francii širší než v českém právu, jelikož podle českého občanského zákoníku musí osoba blízká zemřelému (§ 116 ObčZ) bydlet před jeho smrtí spolu s ním ve společné domácnosti, aby mohla obdržet jednorázové odškodnění.

Zatímco české právo odškodňuje *pretium affectionis* pouze v případě smrti blízké osoby, francouzské soudy připouští náhradu této nemajetkové újmy i v případě, kdy poškozený nezemřel, ale byl pouze zraněn.¹²⁶ Rovněž byla přiznána náhrada nehmotné újmy způsobené nepravdivou zprávou o smrti blízké osoby.¹²⁷

Způsob určení výše náhrady nemajetkové újmy

Jak jsem se již výše zmínil, důležitou otázkou související s náhradou nehmotné škody je způsob, jakým je určena výše náhrady. Český zákonodárce tento problém řeší explicitní úpravou. V případě úmrtí poškozeného poskytuje osobám poškozenému blízkým jednorázovou finanční částku ve výši stanovené zákonem. Další formou náhrady nemajetkové újmy jsou náhrada bolesti a ztížení společenského uplatnění. Tyto typy škody jsou hrazeny na základě bodového systému, jehož základ je obsažen ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 440/2001 Sb.

Vyhláška stanoví bodové ohodnocení škody na zdraví a ztížení společenského uplatnění. Škoda na zdraví je na jejím základě ohodnocena lékařským posudkem, kterým je stanoven konečný počet bodů. Pokud není bodové ohodnocení posuzované škody na zdraví uvedeno v přílohách této vyhlášky, použije se bodové ohodnocení za škodu na zdraví, s níž lze posuzovanou škodu nejspíše srovnávat. Hodnota jednoho bodu je 120,- Kč.

Celková výše odškodného za bolest a za ztížení společenského uplatnění je rovna součinu celkového počtu bodů (určenému lékařským posudkem) a hodnoty bodu. Pouze ve zvlášť výjimečných případech, které vyhláška ministerstva zdravotnictví nemůže vzhledem k paušalizaci postihnout, může soud výši odškodného přiměřeně zvýšit tak, aby tato výše byla odpovídající vzniklé újmě.

¹²⁶ Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982, str. 330, nicméně existuje zde i opačný postoj, který zastává trestní senát (Chambre criminelle) Kasačního soudu, který odškodnění v případě zranění blízké osoby nepřiznává.

¹²⁷ TI Chartres 24 juill. 1980, JCP 83, 20108, n. Paulmier – viz le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 213

Oproti tomu ve Francii je určení výše odškodnění nemajetkové újmy zcela v pravomoci soudů. Soudci sice mají k dispozici různé tabulky, podle nichž se mohou při určení výše náhrady orientovat.¹²⁸ Nicméně tyto přehledy jsou pro soudce nezávazné a soudci se na ně při rozhodnutí o výši náhrady nesmí odvolávat.¹²⁹ Výši odškodného stanoví soudce na základě své volné úvahy po zhodnocení velikosti vzniklé újmy.

Shrnutí

Domnívám se, že česká úprava zaujala k celé problematice náhrady nemotné újmy poměrně paušalizující přístup (viz bodové ohodnocení bolesti a ztížení společenského uplatnění,¹³⁰ paušální odškodnění v případě ztráty blízké osoby a zbytečně striktně omezený okruh osob majících nárok na toto odškodnění). Oproti tomu francouzské soudy hodnotí tuto újmu *in concreto*, což podle mého názoru daleko lépe odpovídá povaze nemajetkové újmy, jejíž rozsah je koneckonců u každého jedince odlišný. Navíc judikatura přistupuje k této problematice tvůrčím způsobem – stále nalézá nové druhy nemotné újmy, jejichž náhradu připouští (viz *préjudice d'agrément*).¹³¹

Nelze však říci, že by se české soudy o tvůrčí přístup k této oblasti vůbec nepokoušely. Jako příklad je možné uvést jejich snahu dovozovat přípustnost náhrady nemajetkové újmy spočívající ve ztrátě blízké osoby na základě ustanovení § 13 odst. 2, 3 ObčZ, kterou vyvíjely v době, kdy ještě její náhrada nebyla výslovně zákonem upravena.¹³² Domnívám se, že v oblasti náhrady nemajetkové újmy je více vyhovující individuální přístup, i když jistá omezená míra paušalizace je pro zachování určitého jednotného rámce výše odškodnění nezbytná.¹³³

¹²⁸ Jedná se jednak o statisticky zpracované přehledy dřívějších rozhodnutí vypracováváné jednotlivými odvolacími soudy, jednak o nezávislé statistické přehledy vytvořené znalci v oboru medicíny či různými zájmovými organizacemi – viz le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 211, Viney, G.: *Les obligations – la responsabilité: effets*, LGDJ, Paris, 1988, str. 203

¹²⁹ le Tourneau, P., Cadiet, L.: *Droit de la responsabilité*, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996, str. 354

¹³⁰ Určitou výjimkou (i když podle mého názoru nikoliv dostačující) představuje moderační právo soudu v případě náhrady ztížení společenského uplatnění, které ovšem přichází v úvahu pouze u zvláště výjimečných případů hodných mimořádného zřetele.

¹³¹ Je ovšem nutno podotknout, že k tomu má, na rozdíl od české judikatury, daleko větší manévrovací prostor, není totiž svázána výslovnou zákonnou úpravou.

¹³² Tato úprava byla do občanského zákoníku vložena zákonem č. 47/2004 Sb.

¹³³ To je ostatně vidět i na přístupu francouzských soudů, které se při určení výše odškodnění inspiroují ve statistických přehledech dřívějších soudních rozhodnutí.

Závěr

Předtím než se budu věnovat stručnému výčtu nejzásadnějších rozdílů, které jsem mezi českou a francouzskou úpravou odpovědnosti za škodu našel, chtěl bych se zmínit o skutečnosti, která mě při srovnávání obou úprav nejvíce zaujala. Jedná se o zásadní význam, který mají pro vývoj francouzské úpravy soudní rozhodnutí (jde především o rozhodnutí Kasačního soudu). S jistou mírou zjednodušení můžeme říci, že zákonodárce poskytl lapidárním zněním čl. 1382 code civil¹³⁴ judikatuře prostor, aby převzala úlohu tvůrce práva, a judikatura tuto možnost plně využila. Jsou to právě soudy, které určují (abych uvedl alespoň několik příkladů za všechny), jaké podmínky musí splňovat škoda, aby mohla být poškozenému přiznána její náhrada, či definují, které jednotlivé druhy škody jsou způsobilé k náhradě.¹³⁵ Lze uzavřít, že francouzské soudy k problematice náhrady škody přistupují velice tvůrčím (ale rovněž podnětným a osvíceným) způsobem.¹³⁶ Oproti tomu role českých soudů již tradičně spočívá v pouhém dotváření zákonné úpravy. Jejich přístup k této problematice je navíc obvykle zbytečně formalistický.

Obě úpravy vycházejí ze zásady, že odpovědnost za škodu plní tři základní funkce, kterými jsou (i) prevence vzniku škod, (ii) reparace vzniklé škody a (iii) sankcionování škůdce. Francouzská úprava akcentuje funkci reparační, zatímco česká úprava klade větší důraz na prevenci vzniku škody.

Co se týče subjektů odpovědnosti za škodu, za nejvýznamnější rozdíl považuji skutečnost, že francouzská úprava připouští, aby odpovědnost nesl i subjekt, který není schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky.

Vzhledem k tomu, že ústředním tématem této práce je škoda, domnívám se, že na tomto místě nutné uvést, že v terminologii obou právních řádů má tento pojem odlišný obsah. Zatímco české právo rozumí škodou pouze újmu majetkovou, francouzská úprava jej používá i pro označení újmy nemajetkové. České právo ovšem nahrazuje v režimu odpovědnosti za škodu i újmu nemajetkovou. Z toho důvodu se domnívám, že jedná o rozdíl málo významný. Daleko zásadnější jsou podle mého názoru odlišnosti v určování výše náhrady nemajetkové

¹³⁴ Jestliže někdo způsobí jakkoli jinému škodu svým zaviněním, je povinen ji nahradit.

¹³⁵ Jako příklad lze uvést náhradu nemajetkové újmy, která poškozenému vznikla v důsledku škody na zdraví. Okruh odškodňovaných typů této újmy byl již v minulosti judikaturou několikrát rozšířen, naposledy v padesátých letech o *préjudice d'agrément*.

¹³⁶ V této souvislosti nelze nezmínit skutečnost, že to byly právě soudy, které ve Francii začaly jako první aplikovat objektivní odpovědnost za škodu (aniž by k tomu potřebovaly výslovné ustanovení zákona) – viz str. 12.

újm. Zatímco český zákonodárce zvolil paušální přístup (jednorázové a pevnou částkou stanovené odškodné, bodové hodnocení újmy), francouzské soudy určují výši náhrady ad hoc s přihlédnutím k okolnostem konkrétního případu.

Na závěr tohoto stručného přehledu nelze opomenout uvést, že francouzská judikatura přiznává náhradu škody za ztrátu příležitosti, což je institut, který nemá v českém právu obdoby. V souvislosti s tím je potřeba zdůraznit i skutečnost, že judikatura v daleko větší míře než české soudy připouští náhradu budoucí škody.

Prameny

Česká literatura

- Boguszak, J., Čapek, J., Gerloch, A.: Teorie práva, EUROLEX Bohemia, Praha, 2001
- Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol.: Občanský zákoník – komentář, 9. vydání, C.H.Beck, Praha, 2004
- Knappová, M.: Povinnost a odpovědnost v občanském právu, EUROLEX Bohemia, Praha, 2003
- Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 1. díl, 3. vydání, ASPI Publishing, Praha, 2002
- Knappová, M., Švestka, J.: Občanské právo hmotné, 2. díl, 4. aktualizované a doplněné vydání, ASPI Publishing, Praha, 2006
- Švestka, J.: Odpovědnost za škodu podle občanského zákoníku, Academia, Praha, 1966

Zahraniční literatura

- Delebecque, P., Pansier, F.J.: Droit des obligations: responsabilité civile: délit et quasi-délit, Éditions Litec, Paris, 2001
- le Tourneau, P., Cadiet, L.: Droit de la responsabilité, DALLOZ, 4ème édition, Paris, 1996
- Tunc, A.: La responsabilité civile, Economica, Paris, 1990
- Viney, G.: Les obligations - la responsabilité: conditions, LGDJ, Paris, 1982
- Viney, G.: Les obligations – la responsabilité: effets, LGDJ, Paris, 1988

Internetové odkazy

- www.jurispedia.org
- www.lexinter.net
- www.legifrance.gouv.fr
- www.nsoud.cz